

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Karistusõiguse osakond

Caroly Päck

**KOHTUVÄLISTE AVALDUSTE TÕENDINA KASUTAMINE
KRIMINAALKOHTUMENETLUSES**

Magistritöö

Juhendaja
PhD Tambet Grauberg

Tartu
2024

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. KOHTUVÄLISTE AVALDUSTE OLEMUS JA LIIGITUS	8
1.1. Kuulduste reegli ajalooline areng	8
1.2. Kuuldus ja selle liigitus tänapäeva õiguskorras.....	10
1.3. Erandid kuulduse iseseisvaks tõendiks pidamiseks.....	16
2. KOHTUVÄLISED AVALDUSED EESTI TÕENDAMISSÜSTEEMIS.....	21
2.1. Kohtuväliste avalduste lubatavus Eesti õiguses	21
2.2. Kohtuväliste avalduste tõendina lubatavus Eesti kohtute praktikas.....	25
2.2.1. Politseiametniku vormikaamera salvestise tõendina lubatavus kohtupraktikas	27
2.2.2. Häirekeskuse kõne tõendina lubatavus kohtupraktikas	29
2.2.3. Lähisuhtevägivalla infolehe tõendina lubatavus kohtupraktikas.....	31
2.2.4. Kohtuväliste avalduste kasutamine teiste tõendite kinnitamiseks ja isikulise tõendiallika usaldusväärse kontrolliks	34
3. VÕIMALIKUD LAHENDUSED KOHTUVÄLISTE AVALDUSTE TÕENDINA KASUTAMISEKS EESTI TÕENDAMISSÜSTEEMIS	38
3.1. Kohtuväliste avalduste liigitamine	38
3.1.1. Kohtuväliste avalduste tõendiliik	39
3.1.2. Kohtuväliste avalduste jagunemine tunnistuslikeks ja mittetunnistuslikeks avaldusteks.....	41
3.2. Praktilised võimalused tulevikus kohtuväliste avalduste tõendina kasutamiseks ja soovitused seadusemuudatusteks.....	44
KOKKUVÕTE	52
USING OUT-OF-COURT STATEMENTS AS EVIDENCE IN CRIMINAL COURT PROCEEDINGS.....	56
KASUTATUD KIRJANDUS.....	61
KASUTATUD ÕIGUSAKTID	62
KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA	62

SISSEJUHATUS

Kriminaalmenetluseks oluline teave võib pärineda väga erinevatest allikatest ning erinevast ajast. Selline teave võib olla pelgalt informatiivne aga omada ka tõenduslikku väärtust. Kui tegemist on teabega, mida on soov kasutada kriminaalmenetluses tõendina, millele tuginedes teeks kohus otsuse, peab see teave vastama kriminaalmenetluse seadustikus¹ (KrMS) sätestatud tõendamisreeglitele.² Kriminaalkohtumenetluses kehtiva võistlevuse põhimõtte kohaselt tuleb tõendeid esitada kohtulikult arutamisel ja vahetult uurida (KrMS § 14 ja § 15). Olenevalt KrMS § 63 lg 1 sätestatud tõendiliigist sõltub, mis on aktsepteeritav viis konkreetse tõendi kohtus suuliseks avaldamiseks ja vahetuks uurimiseks.³ Kui soov on tõendina kasutada konkreetse inimese teadmisi tõendamiseseme asjaolude kohta, tuleb ta suulisuse ja vahetuse põhimõtte tagamiseks kohtus risküsitlemise vormis üle kuulata.⁴ Seetõttu ei ole reeglina lubatud kohtus ütluste andmist asendada kirjaliku avalduse või ülekuulamisprotokolli avaldamisega.⁵

Tõendite vahetu ja suuline uurimine aitab tagada ausat kohtumenetlust, sh tagab see süüdistatava konfrontatsiooniõiguse ehk õiguse küsitleda tunnistajaid.⁶ See süüdistatava õigus tuleneb ka Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikkel 6 lg 3 p d.⁷ Tunnistaja teadmised kuriteo faktiliste asjaolude kohta võivad asja lahendamisel olla kaaluka tähtsusega. Seega on vaja tõe väljaselgitamiseks ehk tunnistaja teadmiste võimalikult täpseks tuvastamiseks ja usaldusväärseuse kontrolliks, teda kohtus küsitleda.⁸ Seetõttu saab kohtuotsus reeglina tugineda ainult nendele ütlustele, mis on antud kohtus risküsitluse käigus.⁹

Samas kasutatakse kriminaalmenetluses tõendina erinevaid dokumentaalseid tõendeid ja salvestisi, mis sisaldavad isikulise tõendiallika kohtumenetluse väliselt avaldatud teavet. Kohtuvälised avaldused, olgu need suulised või kirjalikud, võivad sisaldada väga palju erinevat

---

¹ Kriminaalmenetluse seadustik. – RT I, 11.03.2023, 26.

² Kangur, A. Millal saab isiku kohtust väljaspool tehtud avaldus olla tõendiks kohtumenetluses? – *Juridica* 2008/I, lk 12.

³ Kergandberg, E. KrMS § 15 komm 14. 9. Kergandberg, E., Pikamäe, P. Kriminaalmenetluse seadustik. Komm vlj. Tallinn: Juura 2012.

⁴ Kergandberg, E. KrMS § 14 komm 5.7.

⁵ Lõhmus, U. Tõendi lubatavus ja välistamine kriminaalmenetluses. Kui loogiline on Eesti tõendamissüsteem? – *Juridica* 2014/IX, lk 692.

⁶ RKKKo 3-1-1-89-12, p 6.

⁷ Euroopa Inimõiguste ja Põhivabaduste kaitse konventsioon. – RT II 2010, 14, 54.

⁸ Lõhmus, U. Põhiõigused kriminaalmenetluses. Kolmas, täiendatud ja ümbertöötatud väljaanne. Tallinn: Juura 2019, lk 257–258.

⁹ Kergandberg, E. KrMS § 63 komm 7.1.

informatsiooni, sh kohtu väliselt antud selgitusi tõendamiseseme asjaolude kohta.¹⁰ Kuigi inimeste suulised ja kirjalikud kohtuvälised selgitused on sisult ütlused, ei ole terminoloogiliselt õige neid ütlusteks nimetada. Õiguskirjanduses on KrMS tähenduses ütlusteks peetud ülekuulamisele tõendamiseseme asjaolude kohta suuliselt edastatud teavet, mis on protokollitud või heli- või videosalvestuses talletatud.¹¹ Seega ütluseks tuleb pidada inimese tajutat tõendamiseseme asjaolude kohta, mis on nõuetekohaselt fikseeritud.¹² Seejuures võib kohtuvälises menetluses antud seletus olla sisult laiem ja sisaldada ka inimese enda hinnanguid ning arvamusi.¹³

Erinevalt ütlustest, on kohtuvälised avaldused eelkõige saadud väljaspool kriminaalmenetlust. Isegi, kui need on tehtud kriminaalmenetluse ajal, ei toimu avalduste saamine ülekuulamise vormis ega ole vastavalt protokollitud. Samuti ei ole kohtuväliste avalduste tõendina kasutamise korral alati tagatud süüdistatava õigus küsitleda tunnistajat. Üldõigusriikide, nagu Ameerika Ühendriigid, õigussüsteemis kasutatakse selliste tunnistaja kohtuistungil väliselt kriminaalmenetluseks oluliste asjaolude kohta tehtud avalduste või tunnistuste kohta terminit *hearsay*-tõend, mida eestipäraselt saab nimetada kuulduks.¹⁴ Üldõigusriikides on leitud, et kuuldu kasutamine tõendamiseks on lubatud üksnes erandlikel juhtudel.¹⁵ Seda just nimelt põhjusel, et see rikub süüdistatava konfrontatsiooniõigust.¹⁶ Ka magistritöös käsitletakse kohtuväliseid avaldusi kuulduksena.¹⁷

Eesti kohtupraktikas on juba pea 20 aastat väljendatud põhimõtet, et tõendamisel tuleb tugineda vahetule tõendiallikale.¹⁸ Seetõttu on isikulisel tõendiallikal lubatud anda ütlusi inimese enda tajutu kohta ning üksnes erandjuhtudel saab teiselt inimeselt kuuldu kohta ütlusi anda (KrMS § 66 lg 2¹). Erinevates dokumentaalsetes tõendites ja salvestistes sisalduvate kohtuväliste avalduste osas ei ole aga KrMS regulatsiooni. Samuti pole seadusandja ja kohtupraktika loonud ühest selgust kohtuväliste avalduste olemuse kohta ega sõnastanud erandeid, millal on võimalik kohtuvälise avaldust tõendamiseseme asjaolude kohta tõendina kasutada ilma, et see rikuks süüdistatava konfrontatsiooniõigust.

---

¹⁰ Magistritöös kasutatakse terminit kohtuvälise avaldus inimeste kohtu väliselt antud seletuste ja selgituste kohta, mis on fikseeritud dokumentides ja salvestisel ning jõuavad seeläbi tõendina kriminaalmenetlusse.

¹¹ Kergandberg, E. KrMS § 63 kamm 7.

¹² RKKKo 3-1-1-86-06, p 6.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ Lõhmus 2019, lk 258–259.

¹⁵ Kangur 2008, lk 18.

¹⁶ *Ibidem*, lk 17.

¹⁷ Autor kasutab Ameerika Ühendriikide tõendamissüsteemi kohtuvälise avalduste või tunnistuste kohta termineid *hearsay*-tõend või kuuldu.

¹⁸ RKKKo 3-11-113-06, p 19.

Magistritöös uuritakse politseiametniku vormikaamera salvestisel, häirekeskuse kõnes, lähisuhtevägivalla infolehel, seletuskirjas ja uurimisasutusele saadetud e-kirjas fikseeritud inimeste tegude kohta kohtuvälised selgitusi, mis on kriminaalasja lahendamisel olulise tähtsusega. Kuna sellised kohtuvälised avaldused on kuuldused, mida ilma eranditeta tõendina kasutada ei saa, on magistritöö eesmärk luua selgust, kas magistritöös analüüsitavatel teabekandjatel jäädvustatud kohtuväliseid seletusi on keelatud kasutada tõendina või leidub selleks erandeid.

Magistritöö teema aktuaalsus väljendub kohtuväliste avalduste tõendina kasutamise vajaduses eelkõige üld- ja lühimenetluses, kus isikulistest tõendiallikatest pärinev informatsioon on olnud tõe tuvastamiseks ebapiisav. Samuti ilmneb see olukorras, kus risküsitlemise käigus väidab ülekuulatatav pahatahtlikult, et ei mäleta sündmusest midagi. Sellises olukorras oleksid kohtuvälised avaldused võimaluseks, kuidas kohtule esitada ülekuulatatavalt edastamata jäänud teave, mis on dokumentaalsel tõendil või salvestisel talletatud. Kuritegude lahendamiseks ja toimepanijate vastutusele võtmiseks on vaja tõendeid, mis oleksid kohtus lubatavad. Käesolev magistritöö on uudne, sest võrreldakse Eesti õigust Ameerika Ühendriikide tõendamise reeglitega, mis võib anda eeskujuga Eesti kriminaalmenetluse reeglite täiendamiseks või muutmiseks. Võrdlusriigiks on võetud Ameerika Ühendriigid, kuna nende õiguses on põhimõtted kuulduse kohta väljakujunenud. Autorile teadaolevalt ei ole sel teemal varem magistritöödes uuritud.

Eelnevast lähtuvalt on magistritöö peamine eesmärk välja selgitada, millised uurimisasutusele tehtud kohtuvälised avaldused on iseseisva tõendina kriminaalkohtumenetluses kasutatavad. Töö peaesmärgist tulenevalt on tööl kaks kõrvaleesmärki: 1) pakkuda välja kohtuväliste avalduste definitsioon ning 2) kohtuväliste avalduste liigitus, mille põhjal saaks hinnata kohtuväliste avalduste lubatavust. Töö eesmärgist johtuvalt on magistritöös käsitletud kaht peamist uurimisküsimust:

1. Kas ja millistel tingimustel saab KrMS § 63 lg 1 kohaselt pidada tõendina lubatavaks tõendamiseseme asjaolude kohta tehtud kohtuväliseid avaldusi?;
2. Kas ja millised kuulduste keelu erandid oleksid põhjendatud, et kohtuvälised avaldused oleksid tõendamiseseme asjaolude kohta tõendiks või saab selliseid avaldusi kasutada üksnes usaldusväärse kontrolliks või meenutamiseks?

Töö koosneb kolmest peatükist. Esimene peatükk annab teoreetilise ülevaate kuulduse olemusest ja liigitusest, samuti eranditest, millal kohtuvälised avaldused on lubatavad.

Käsitletakse kuulduste reegli ajaloolist arengut ja selle konkureerimist konfrontatsiooniõigusega ning antakse ülevaade, kuidas tänapäeva õiguskorras on Ameerika Ühendriikide kohtupraktika kuuldusi liigitanud. Teises peatükis analüüsitakse kohtuväliste avalduste tõendina lubatavust Eesti kohtupraktikas. Esmalt antakse ülevaade tõendi lubatavuse põhimõtetest. Teiseks analüüsitakse nii maa-, ringkonna-, kui ka Riigikohtu praktikad, et mõista, millises ulatuses käesoleval ajal kohtud kohtuväliseid avaldusi tõendina lubatavaks peavad. Kolmandas peatükis tehakse järeldusi kohtuväliste avalduste tõendina liigitumise kohta ning sõnastatakse praktilised võimalused kohtuväliste avalduste tõendina kasutamiseks kohtumenetluses.

Magistritöö teoreetiliste põhimõtete allikad on Ameerika Ühendriikide föderaalne tõendamismäärustik (*Federal Rules of Evidence* ehk FRE)¹⁹, *hearsay*-tõendeid ja konfrontatsiooniõigust käsitlev erialakirjandus ning Ameerika Ühendriikide ülemkohtu kohtupraktika kuulduste liigitamisest. Samuti on kasutatud KrMS, Riigikohtu ja Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikad. Magistritöö analüüsi allikaks on Eesti kohtute praktika koos Eesti ja välismaise erialakirjandusega tõendi lubatavuse valdkonnast.

Magistritöö kirjutamise meetod on õigusdogmaatiline. Eesti tõendamisreegleid võrreldakse Ameerika Ühendriikide õiguses ja kohtupraktikas väljendatud seisukohtadega, kuna kuuldus tõendina on välja arenenud *common law* süsteemist.²⁰ Analüüsi aluseks on võetud maa-, ringkonna- ja Riigikohtu praktika, milles väljendatud kohtute seisukohti ja järeldusi hinnatakse nii Ameerika Ühendriikide õigust ja kohtupraktikat kui ka välismaist erialakirjandust kasutades. Esiteks tehakse kindlaks teoreetilised alused kohtuväliste avalduste olemuse, liigituse ja lubatavuse kohta. Selleks analüüsitakse Eesti ja Ameerika Ühendriikide õigust ning kohtupraktikat, samuti erialakirjandust. Teiseks hinnatakse Eesti kohtupraktikast tulenevaid seisukohti võrdluses Ameerika Ühendriikide õiguses ja kohtupraktikas avaldunuga. Võrdleva analüüsi raames tuvastatakse, kas Eesti kriminaalmenetluses saaksid kohtuvälised avaldused olla iseseisvaks tõendiks või on tegu avaldustega, mida saab kohtus kasutada üksnes tunnistaja usaldusväärseuse kontrolliks või tunnistajale väidete meenutamiseks.

Uurimisküsimuste järeldused on esitatud magistritöö kokkuvõttes.

---

¹⁹ Federal Rules of Evidence. 2024 Edition. Arvutivõrgus: <https://www.rulesofevidence.org/fre/> (08.04.2024).

²⁰ O'Connor, E. The Right to Confrontation, Hearsay, and the European Court of Human Rights. – University College Dublin Law Review, vol 14, 2014.

Märksõnad, mis iseloomustavad tööd: tõendid (õigus), ütlused (õigus), tõendamine (õigus), kriminaalkohtumenetlus, kriminaalmenetlus.

1. KOHTUVÄLISTE AVALDUSTE OLEMUS JA LIIGITUS

Praegusel Eesti tõendamissüsteemil on tunnuseid nii angloameerika kui ka kontinentaaleuroopa tõendamisreeglitest, olles kahest süsteemist sarnasem angloameerika käsitlusele.²¹ Seetõttu on käesoleva magistr töö teoreetiliste põhimõtete aluseks võetud Ameerika Ühendriikide tõendamise süsteem, milles on pika aja jooksul välja kujunenud selge kriminaalkohtumenetluse praktika.²² Nii nagu kehtib Eesti kohtumenetluses vahetuse ja suulisuse põhimõte, on ka *common law* õigussüsteemis võistlev kohtumenetlus vahetu ja suuline.²³ Samuti kehtib põhimõte, et tunnistaja peab ütlusi andma kohtuistungil, et süüdistataval oleks võimalus tema vastu ütlusi andvat inimest risküsitleda.²⁴ See põhimõte ei ole aga angloameerikalikus tõendamissüsteemis takistanud reguleerida kohtuväliste avalduste tõendina kasutamist. Angloameerika käsitluses on üldreeglina kohtuväliste avalduste, nn *hearsay*-tõendite ehk kuulduste, tõendina kasutamine keelatud, kuid rohked erandid annavad võimalusi neid avaldusi kohtumenetluses lubatava tõendina kasutada.²⁵ Selline kuulduste keelu reegel on koos oma eranditega keeruline ja kompleksne doktriin, mis on omane just *common law* süsteemile.²⁶

1.1. Kuulduste reegli ajalooline areng

Kuulduste reegel (*the Hearsay Rule*) sellisena nagu tänapäeval teda tuntakse sai alguse 1500. aastatel, kuid oma lõpliku versiooni saavutas 1700. aastate algul.²⁷ Kuulduste reegli arengu algusajal, s.o 16. sajandil, kui hakati oluliste tõenditena kasutama aina enam tunnistajaid ja nende kohtus antud ütlusi, seejuures olulistes asjades ei piisanud ühe tunnistaja ütlustest, tõusetus küsimus kuulduse tõendina kasutamisest.²⁸ Kuni 1500. aastate keskpaigani ei näinud kohus probleemi tõendina kasutada tunnistaja kohtueelseid avaldusi (*hearsay statements*) olukorras, kus avalduse tegija ise kohtus ütlusi ei anna.²⁹ Sel ajal kasutati tõendina kuulduel põhinevaid tunnistusi, kuid hakati kahtlema nende avalduste usaldusväärsuses, kuivõrd teave on saadud kelleltki kolmandalt.³⁰ See-eest 1600. aastatel tõdeti, et kuuldu üksi ei ole piisav

---

²¹ Sepp, H. Varasemad teistsugused ütlused tõendina võistlevas menetluses. Kriminaalmenetluse seadustiku, *common law* ja Strasbourgi kohtu praktika võrdlus. – *Juridica* 2011/VIII, lk 613.

²² Kangur 2008, lk 17.

²³ Kergandberg, E. KrMS § 14 komm 5.1.

²⁴ Taylor, D. H. Hearsay and the Right of Confrontation in American Trials by Jury. – *Chosun Law Journal*, vol 18, 2011, lk 2.

²⁵ Lõhmus 2014, lk 694–695.

²⁶ Taylor, lk 2.

²⁷ Wigmore, J. H. History of the Hearsay Rule. – *Harvard Law Review*, vol 17, no 7, 1903–1904, lk 438–458.

²⁸ *Ibidem*, lk 441.

²⁹ *Ibidem*, lk 458.

³⁰ Taylor, lk 8.

tõend järelduste tegemiseks ning iseseisva tõendina seda kasutada ei saa, kuid on tõendina lubatud teiste tõendite kinnitamiseks ehk usaldusväärseuse kontrolliks.³¹ Kuigi 1600. aastatel süvenes kahtlus, kas kuuldus peaks tõendina olema lubatav, loeti neid vaatamata sellele vastuvõetavaks ja tunnustatud tõendiks.³² Kujunes välja põhimõte, et kohtueelseid avaldusi saab kohtus kasutada üksnes vajadusel, näiteks avalduse tegija on surnud, ning üldreeglina tuleb inimene kohtusse kutsuda.³³ Seejuures ei rõhutatud veel risküsitlemise õiguse olulisusele.³⁴

1700. aastateks oli välja kujunenud põhimõte, et kuuldus tuleb tõendikogumist välja jätta, kuid hakati otsima erandeid, mil see siiski oleks lubatud.³⁵ Juba sel ajal peeti oluliseks eristada kohtueelseid avaldusi ja kohtus antud ütlusi, sest kohtueelses faasis ei ole võimalik süüdistataval tunnistajat risküsitleda.³⁶ Seetõttu oligi 1700. aastate alguseks välja kujunenud reegel, et avaldusi saab kasutada ütlustena üksnes juhul, kui need on saadud viisil, mil on tunnistajat olnud võimalik risküsitleda.³⁷ Kuulduste reegel juurdus täielikult angloameerika õigussüsteemi 1800. aastate keskpaigaks ning edasine areng keskendus kuulduse keelu eranditele.³⁸

Ajaloolise arengu tulemusena tulebki kuulduste reeglina käsitleda põhimõtet, mille kohaselt inimese enne kohut tehtud avaldusi tohib ütlustega võrdväärseina käsitleda üksnes juhul, kui avalduse tegijat on võimalik kohtus risküsitleda ning ta saab anda selgitusi enda varem avaldatu kohta.³⁹ Seega, kui menetluses keegi on kohtuistungil väliselt avaldanud kriminaalasja lahendamiseks olulist teavet, peab ta selle teabe tõendina kasutamiseks andma ütlusi kohtus.⁴⁰ Kuulduste reegli eesmärk on kaitsta süüdistatava huve ja tagada õiglane kohtumenetlus seeläbi, et süüdistatavale antakse võimalus tunnistajaid risküsitleda.⁴¹ Tunnistaja küsitlemine võimaldab menetlusosalistel välja selgitada, millel põhinevad tunnistaja ütlused, ning nii võimaldada isikulist tõendiallikat igakülgsest hinnata.⁴² Samuti on nii tagatud, et kohus teeb oma lõppotsuse tuginedes kõige usaldusväärsematele tõenditele, sest tunnistaja ütlusi peetakse kõige usaldusväärsemaks siis, kui teda on eelnevalt risküsitletud.⁴³ Seda põhjusel, et kohus on

---

³¹ Wigmore, lk 443 ja 447.

³² *Ibidem*, lk 444.

³³ *Ibidem*, lk 452.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ *Ibidem*, lk 448.

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ *Ibidem*, lk 456.

³⁸ Taylor, lk 11.

³⁹ Wigmore, lk 437.

⁴⁰ *Ibidem*, lk 438.

⁴¹ O'Connor, lk 87.

⁴² Kangur 2008, lk 15.

⁴³ O'Connor, lk 87.

saanud veenduda, mida inimene ise vahetult tajus, ning vastuolude korral esitada asjaolude kohta täpsustavaid küsimusi.⁴⁴

Ajaloolise arengu põhjal nähtub, et *hearsay*-tõendite ehk kuulduste keelu reegel on olnud tihedalt seotud süüdistatava konfrontatsiooniõigusega.⁴⁵ Kuigi reegli kujunemisel ei rõhutatud kahe nähtuse vastasseisu, on nende konkureerimist siiski kirjeldatud, mis konfrontatsiooniõiguse pikka ajalugu arvestades on igati mõisteta – süüdistatava õigust seista silmitsi teda süüdistava inimesega on tunnustatud 1500 aastat.⁴⁶ Juba Uue Testamendi Apostlite tegude raamatu kohaselt pidi süüdistataval olema võimalus seista silmast-silma teda süüdistava inimesega.⁴⁷ Kuivõrd konfrontatsiooniõiguse juured ulatuvad Rooma õigusesse, oli ka Rooma õigusajaloo algusest peale sätestatud tingimus, et tunnistaja peab kohtus tunnistusi andma.⁴⁸

1.2. Kuuldus ja selle liigitus tänapäeva õiguskorras

Kuuldus on keeruline tõendiliik, mis on eksisteerinud sadu aastaid ning areneb edasi. Seetõttu on selle õigussüsteemis omaksvõtt või võtmata jätmise riigiti erinev. Eesti karistusõiguses kuuldust otsesõnu seadusesse kirja pandud ei ole, mistõttu ei ole Eesti õiguses kehtestatud ka kuulduse selget definitsiooni. Eesti karistusõiguses on kuuldusena harjutud käsitlema tunnistaja teavet tõendamiseseme asjaolude kohta, millest ta on saanud teadlikuks teise inimese vahendusel (KrMS § 66 lg 2¹). Sellist teavet ei peeta üldreeglina KrMS tähenduses tõendiks, välja arvatud neljal erandjuhul (KrMS § 66 lg 2¹ p 1–4). KrMS sätestatud nn kuulduste keeld reguleerib üksnes tunnistajate ütlusi, mis ei põhine tunnistaja enda isiklikel kogemustel. Kuid sätestatu ei laiene teistele tõenditele, näiteks kirjalikele dokumentidele, kus võib samuti kirjas olla teave, millest kirjutaja on saanud teadlikuks teise inimese vahendusel.⁴⁹

Vastupidiselt Eestile, on aga riike, kus kuuldus on seaduses sõnaselgelt sätestatud. Töö võrdlusriigi õiguses on kuuldus olnud seadusetasandil reguleeritud 1975. aastast. Ameerika Ühendriikide föderaalkohtutes reguleerib tõendamist föderaalne tõendamismäärustik (*Federal Rules of Evidence* ehk FRE). FRE-s on sätestatud, milliseid tõendeid, millises vormis ja kuidas

---

⁴⁴ Kangur 2008, lk 15.

⁴⁵ O'Connor, lk 87.

⁴⁶ Herrmann, F. R., Speer, B. M. Facing the Accuser: Ancient and Medieval Precursors of the Confrontation Clause. – Virginia Journal of International Law, vol 34, no 3 1994, lk 483.

⁴⁷ Uus Testament. Apostlite tegude raamat. 25:16.

⁴⁸ Herrmann, Speer, lk 484 ja 489.

⁴⁹ Kangur, A. Can rules of criminal evidence be devised that would be uniform across jurisdictions? PhD thesis. University of Glasgow 2015, lk 109.

võivad menetluspoolel vandekohtule esitada. Samuti on kirjas, kuidas vandekohus peab neile kohtus teatavaks saanud informatsiooni faktide tuvastamiseks ja asja lahendamiseks kasutama.⁵⁰ *Hearsay*-tõendite reeglid on sätestatud FRE artiklis 8, mille reeglis 801 on defineeritud, milline inimese avaldus on FRE tähenduses kuuldus (*hearsay*) ja milline mitte. FRE reegli 801 (c) kohaselt peetakse kuulduseks sellist avaldust, mille avaldaja on teinud käimasoleva kohtumenetluse või kohtuistungil väliselt ja mida kohtumenetluse pool esitab tõendina näitamaks avalduses esitatud väite tõesust. FRE tähenduses on inimese kohtuvälised kirjalikud ja suulised avaldused võrdväärseid (FRE reegel 801 (a)).

Kuigi FRE reguleerib kuulduste tõendina kasutamist, ei tähenda see, et süüdistatava konfrontatsiooniõigusega ei peaks arvestama. Ameerika Ühendriikide õiguses on süüdistatava õigus seista silmitsi tema vastu ütlushi andva inimesega sätestatud Ameerika Ühendriikide põhiseaduse kuuendas paranduses.⁵¹ *Hearsay*-tõendite lubatavusega tõusetuski küsimus, kuidas on tagatud süüdistatava põhiseadusest tulenev õigus. Iseenesest kaitsevad kuulduste keelu reegel ja konfrontatsiooniklausel sarnaseid väärtusi, kuid nad ei ole täielikult kattuvad.⁵² Seetõttu peab kuulduste tõendina lubamisel arvestama süüdistatava konfrontatsiooniõigusega.⁵³ Hoolimata kuulduse regulatsiooni olemasolust, tuleb tagada konfrontatsiooniklausliga ette nähtud süüdistatava õigus. Üldreeglina kui tunnistaja on kättesaadav, peab ta alati andma kohtus riskisütlusel ütlushi, vaatamata sellele, et tema kohtueelsed ütlushid on usaldusväärseid.⁵⁴

Ameerika Ühendriikide ülemkohus on andnud selgitusi nende kahe kriminaalõiguses esineva konkureeriva nähtuse koostoimimise kohta sealse õigussüsteemis. Esimest korda võttis Ameerika Ühendriikide ülemkohus kuulduste keelu erandite ja konfrontatsiooniõiguse omavahelise suhestumise osas üldkehtiva seisukoha 1980. aastal, mil otsuses *Ohio vs. Roberts* leidis, et usaldusväärne kuuldus ei riku süüdistatava õigust riskisütleda tema vastu ütlushi andvat isikut.⁵⁵ *Ohio vs. Roberts* otsuses sõnastas kohus kaheastmelise testi selleks, et teha kindlaks, kas kuulduse tõendina kasutamine rikub konfrontatsiooniõigust olukorras, kus avalduse tegijat ei saa kohtus riskisütleda.⁵⁶ Testi kohaselt tuleb esmalt tuvastada, et tunnistaja tõesti ei ole

---

⁵⁰ Taylor, lk 1.

⁵¹ Constitution of the United States. Sixth Amendment. Arvutivõrgus: [U.S. Constitution - Sixth Amendment | Resources | Constitution Annotated | Congress.gov | Library of Congress](#) (25.03.2024).

⁵² California v. Green, 399 U.S. 149 (1970).

⁵³ Taylor, lk 2 ja 23.

⁵⁴ Chang, M.W. A Historical Study on Evidential Hearsay and the Confrontation Clause of the United States. – Tilberg Foreign Law Review, vol. 13, no. 1, 2006–2007.

⁵⁵ Taylor lk 3 ja 24.

⁵⁶ Ohio v. Roberts, 448 U.S. 56 (1980).

kohtus ütluste andmiseks kättesaadav.⁵⁷ Kui selgub, et tunnistaja pole kohtus ütluste andmiseks kättesaadav, tuleb hinnata, kas kuuldus on piisavalt usaldusväärne.⁵⁸ *Ohio vs. Roberts* kohtuasjas jõuti järeldusele, et traditsiooniliste kuulduse keelu erandite alla kuuluvate kohtueelsete avalduste kohtus tõendina kasutamine ei riku konfrontatsiooniõigust, erand tagab usaldusväärset.⁵⁹ Kuulduste puhul, mis erandite alla ei kuulu, peab kohus tuvastama avalduste usaldusväärset, et nende tõendina kasutamine ei rikuks konfrontatsiooniõigust.⁶⁰ Kui kuuldus on erandiks, siis selle käsitluse kohaselt, ei ole avalduse kasutamisega konfrontatsiooniõigust rikutud isegi siis, kui risküsitlemise võimalus puudus.⁶¹

Ohio vs. Roberts lahendile vaatamata jäi püsima otsene vastuolo süüdistatava konfrontatsiooniõiguse ja erandile tuginedes kohtus lubatavate kuulduste vahel. Seetõttu on Ameerika Ühendriikide ülemkohus alates 2004. aastast kohtupraktikas konflikti lahendamiseks sõnastanud kriteeriume, mille järgi on võimalik hinnata, kas kohtuvälise avalduse tõendina kasutamine kohtumenetluses rikub konfrontatsiooniõigust. Ameerika Ühendriikide ülemkohus tühistas *Crawford vs. Washington* lahendis 2004. aastal *Ohio vs. Roberts* seisukoha ning jagas kohtuvälised avaldused kaheks – tunnistuslik avaldus (*testimonial statement*) ja mittetunnistuslik avaldus⁶² (*nontestimonial statement*).⁶³ Selline kohtuvälise avalduste kvalifitseerimine muutis märkimisväärselt konfrontatsiooniklausli käsitlust.⁶⁴ Kui selgub, et kohtuvälise avaldus on tunnistuslik, saab seda avaldust kohtus Ameerika Ühendriikide põhiseaduse kuuenda paranduse kohaselt kasutada üksnes juhul, kui tunnistaja pole kohtumenetluseks kättesaadav ja teda oli eelnevalt võimalik risküsitleda või kui avalduse tegija annab tunnistusi ka kohtus.⁶⁵ Samas ei välistanud kohus tunnistuslike avalduste tõendina kasutamist juhul, kui avalduse on teinud surija või tunnistaja, kes pole kohtuistungiks kättesaadav süüdistatava tegevuse tõttu.⁶⁶ Vastasel juhul rikub tunnistusliku kohtuvälise avalduse kohtus tõendina kasutamine süüdistatava konfrontatsiooniõigust.⁶⁷ Kui aga kohtuvälise avaldus ei ole tunnistuslik ja langeb kuulduste keelu erandi alla, ei riku sellise

---

⁵⁷ *Ibidem*.

⁵⁸ *Ibidem*.

⁵⁹ *Ibidem*.

⁶⁰ Taylor, lk 25.

⁶¹ *Ohio v. Roberts*, 448 U.S. 56, at 71–73 (1980).

⁶² Magistritöö autor kasutab eestikeelse vastena termineid tunnistuslik ja mittetunnistuslik, mida on kasutanud Heili Sepp 2011. aasta *Juridica* artiklis „Varasemad teistsugused ütlused tõendina võistlevad menetluses. Kriminaalmenetluse seadustiku, *common law* ja Strasbourgi kohtu praktika võrdlus.“

⁶³ *Crawford v. Washington*, 541 U.S. 36 at 54, 60 (2004).

⁶⁴ Chang, lk 71.

⁶⁵ *Crawford v. Washington*, 541 U.S. 36 at 68–69 (2004).

⁶⁶ *Ibidem*, at 56, 62 (2004).

⁶⁷ Taylor, lk 3.

avalduse kohtus tõendina kasutamine süüdistatava konfrontatsiooniõigust.⁶⁸ Kuigi kohus jagas *Crawford vs. Washington* lahendis kuuldused kaheks, ei täpsustatud üheselt tunnistusliku avalduse (*testimonial statement*) tähendust. Küll aga tuleb tunnistuslikeks pidada kohtueelseid avaldusi, mis on antud politsei ülekuulamisel, eelistungil, vandekohtu ees või varasemal kohtuistungil.⁶⁹ *Crawford vs. Washington* lahendist tulnud seisukoht, et tunnistuslikke avaldusi saab kohtus kasutada tõendina avaldaja surma või kättesaamatuse korral sarnaneb KrMS § 291. Ka KrMS § 291 lubab tunnistaja varasemaid ütlusi kasutada risküsitlemise võimaluseta, kui tunnistaja on kohtumenetluseks surnud.

Ameerika Ühendriikide ülemkohus hakkas edaspidistes lahendites tunnistuslike avalduste olemust avama, millest arenes välja põhieesmärgi test (*the primary purpose test*). Lahendis *Davis vs. Washington* seostas ülemkohus selle, kas kohtueelne avaldus on tunnistuslik või mitte, sündmuskohal politseiametnike küsimustele vastamisega ja käimasoleva ohuolukorraga.⁷⁰ Nimelt politseiametnikule sündmuskohal tehtud kohtueelne avaldus ei ole tunnistuslik, kui objektiivsed asjaolud viitavad sellele, et politseiametniku küsimuste ja neile vastuste saamise eesmärk on lahendada käimasolev ohuolukord.⁷¹ Seejuures ei tohi küsimuste esitamise eesmärk olla mineviku sündmuse kohta vastuste saamine selleks, et hilisemas menetlusetapis saaks nendele vastustele tuginedes inimese kriminaalvastutusele võtta.⁷² Hilisem vahetegemine, kas kohtueelse avalduse tegemise ajal oli kestav ohuolukord või mitte, ei ole aga üheselt selge.⁷³ Seda põhjusel, et ohuolukorrale reageerimisest tingitud küsimuste esitamine, mis algab mittetunnistuslikuna, võib üle kasvada tunnistusliku avalduse saamiseks.⁷⁴ Sarnaselt *Crawford vs. Washington* lahendile ei tulnud selget vastust, mis on tunnistuslik avaldus, ka *Davis vs. Washington* lahendist.⁷⁵ Küll aga selgus põhimõte, et lähtuvalt põhieesmärgi testist tuleb kohtuelse avaldust pidada tunnistuslikuks, kui „objektiivsed asjaolud näitavad, et ülekuulamise peamine eesmärk oli tuvastada või tõendada mineviku sündmust ning see võib olla vajalik hiljem kriminaalvastutusele võtmiseks.“⁷⁶

---

⁶⁸ *Crawford v. Washington*, 541 U.S. 36 at 68 (2004).

⁶⁹ *Ibidem*.

⁷⁰ *Davis v. Washington*, 547 U.S. 813 at 822 (2006).

⁷¹ *Ibidem*.

⁷² *Ibidem*.

⁷³ Taylor, lk 28.

⁷⁴ *Davis v. Washington*, 547 U.S. 813 at 828 (2006).

⁷⁵ Taylor, lk 28.

⁷⁶ *Davis v. Washington*, 547 U.S.813 at 822 (2006).

Michigan vs. Bryant lahendis arendas Ameerika Ühendriikide ülemkohus samuti *Crawford vs. Washington* lahendi tunnistusliku avalduse asjus väljendatud seisukohta edasi.⁷⁷ Kohus leidis, et käimasoleva ohuolukorra erand laieneb ka olukorrale, kus surmavalt haavatud inimene avaldab sündmuskohal politseiametnikule inimese nime, kes teda tulistas, ning tegemist on mittetunnistusliku avaldusega.⁷⁸ Seda tõlgendust mittetunnistuslikuks avalduseks pidamisest kritiseeris *Crawford vs. Washington* kohtuasja kohtunik leides, et käimasoleva ohuolukorra laialdane rakendamine toob kaasa sagedasema konfrontatsioonioiguse minetamise ning vägivaldajuhtumites võiks politseiametnik kannatanult võtta selgitused, mida hiljem, kui kannatanu ei anna kohtus ütlusi, saab käimasoleva ohuolukorra erandile tuginedes mittetunnistuslike ütlustena kasutada.⁷⁹ *Michigan vs. Bryant* kriminaalasjas avalduse mittetunnistuslikuks pidamine sarnaneb KrMS § 66 lg 2¹ p 2 olukorrale. Nimelt politseiametnikule avaldatakse teavet ajal, mil tunnistaja on juhtunu vahetu mõju all ning pole põhjust pidada tõe moonutatuks.

Seoses kohtueelsete avalduste liigitamisega on Ameerika Ühendriikide ülemkohus leidnud, et kõik SANE-ekspertiisi läbivaatusel (seksuaalkuritegude asjades meditsiiniõe läbivaatus) antud selgitused ei ole tunnistuslikud ning neid saab kohtus lubatava tõendina kasutada.⁸⁰ *State vs. Burke* kriminaalasjas leidis ülemkohus, et seksuaalkuriteo ohvri läbivaatusel on nii meditsiiniline kui ka kohtuekspertiisi eesmärk ning läbivaatust teinud õele selgituste andmine ei ole täielikult tunnistuslik, mistõttu selle jutu kasutamine ei riku süüdistatava õigust isikut küsitleda.⁸¹ Meditsiinitöötajale antud selgituse eesmärk on õige arstiabi andmine, sh tagamine, et seksuaalrännaku jäljed saaksid kogutud.⁸² Meditsiinitöötaja ei ole selles olukorras õiguskaitseorgan, kellele suunatud kohtueelseid avaldusi mitte tunnistuslikuks pidamiseks peab avalduste andmine toimuma käimasoleva ohuolukorra ajal, nagu nägi ette *Michigan vs. Bryant* lahend.⁸³ Samas leidis kohus, et kannatanu kirjeldused süüdistatava kohta olid tunnistuslikud, kuna need ei olnud vajalikud meditsiinilise abi osutamiseks ning sarnanesid politseiametnikule ülekuulamisel antavate selgitustega teo toimepanija kohta.⁸⁴ Sellest kohtuasjast tulenevalt on Ameerika Ühendriikides meditsiinitöötajale antud ja arstiabi andmiseks vajalikud selgitused mittetunnistuslikud, kuid muul eesmärgil avaldatu on tunnistuslik. Sarnast seisukohta on väljendanud ka Riigikohtu kriminaalkolleegium 27. septembri 2010 otsuses 3-1-1-67-10.

---

⁷⁷ *Michigan v. Bryant*, 562 U.S. 344 (2011).

⁷⁸ *Ibidem*, at 349–350.

⁷⁹ Taylor, lk 30.

⁸⁰ *State v. Burke*, 478 P.3d 1096 (Wash 2021).

⁸¹ *Ibidem*.

⁸² *Ibidem*.

⁸³ *Ibidem*.

⁸⁴ *Ibidem*.

Kriminaalkollegium märkis, et kohtuvälised avaldused, mis on dokumentaalse tõendi kaudu jõudnud kriminaalmenetlusse, on lubatavad osas, mis on kaetud menetlusvälise isiku eriteadmistega ehk vajalikud meditsiiniabi osutamiseks.⁸⁵ Kuigi dokumendil olevate spontaansete ütluste usaldusväärsuses menetlusvälisele isikule, kellel puudus saadud info vastu huvi, pole põhjust kahelda, saab neid avaldusi kasutada üksnes usaldusväärsuse kontrolliks.⁸⁶ Seega sarnaselt *State vs. Burke* lahendi seisukohale leidis ka Riigikohus, et vajaliku meditsiiniabi saamiseks antud selgitused ei ole ütlused, kuid kõik ülejäänud informatsioon, mis võib käia ka tõendamiseseme asjaolude kohta, kuid polnud vajalik andmaks arstiabi, on ütlus.

Lisaks eeltoodud näidetele, on Ameerika Ühendriikide ülemkohus leidnud, et kohtuekspertiisi aruanded on tunnistuslikud tõendid, millele kohaldub konfrontatsiooniõigus. Sellisteks on peetud DNA, vere alkoholisisalduse (BAC) ja arstide aruandeid, sest nende eesmärk on tuvastada mineviku sündmust, et saaks teo toimepanijat kriminaalvastutusele võtta.⁸⁷

Eelkirjeldatu näitab, et Ameerika Ühendriikide kriminaalsüsteemis kehtib põhimõte, mille kohaselt üksnes tunnistuslikud kohtueelsed avaldused rikuvad süüdistatava konfrontatsiooniõigust. Seega põhieesmärgi testi alusel tuleb kuulduse liigitamisel lähtuda asjaolust, kas kohtueelse avalduse tegemine toimus käimasoleva hädaolukorra ajal või mitte. *Davis vs. Washington* ja *Michigan vs. Bryant* lahenditest tulnud hädaohukriteerium kohaldub aga üksnes nendes olukordades, kus avaldus tehakse politseiametnikule.⁸⁸ Kohtueelseid avaldusi tuleb pidada tunnistuslikuks, kui objektiivsetest asjaoludest järeldub, et küsitlemise eesmärk oli tuvastada mineviku sündmust, mis oli oluline kriminaalvastutusele võtmiseks. See tähendab, et oluline on küsija motiiv, sest käimasoleva ohuolukorra ajal küsimuste küsimise eesmärk on saada infot olukorra lahendamiseks mitte selleks, et luua tõendeid hilisemaks kohtumenetluseks.⁸⁹ Samas on väga oluline hinnata avalduse liigitamisel ka seda, kellele kohtuväline seletus tehti. Kuna õiguskaitseametnike eesmärk on kuritegeliku käitumise avastamine ja selle eest vastutusele võtmine, siis neile kohtuväliselt antud seletused on pigem tunnistuslikud.⁹⁰ See-eest kohtuvälised seletused, mis on antud ükskõik kellele peale õiguskaitseorgani, näiteks tunnistajale või arstiabi osutajale, ei ole ilmtingimata tunnistuslikud,

---

⁸⁵ RKKKo 3-1-1-67-10, p 10 ja 12.

⁸⁶ *Ibidem*, p 12.

⁸⁷ Sellers, J. L. No Witness – No Admission: The Tale of Testimonial Statements and Melendez-Diaz v. Massachusetts. – Mercer Law Review, vol 61, no 2, 2010.

⁸⁸ Sloss, M. Ohio v. Clark: Testimonial Statements under the Confrontation Clause. – Duke Journal of Constitutional Law and Public Policy Sidebar, vol 10, 2014–2015, lk 174.

⁸⁹ Sheehy, J., Piel, J. Nontestimonial Statements. – Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law Online, vol 51, issue 1, 2023.

⁹⁰ State v. Burke, 478 P.3d 1096 (Wash 2021).

sest neile ei anta selgitusi eesmärgiga avaldatut hiljem kasutada tõendina kriminaalvastutusele võtmiseks.⁹¹

1.3. Erandid kuulduse iseseisvaks tõendiks pidamiseks

Kuulduste tõendina kasutamiseks ei piisa aga üksnes kohtupraktikas väljendatud kohtuväliste seletuste kaheks jagamisest. Avaldused, mis kvalifitseeruvad mittetunnistuslikeks, peavad vastama ka mõnele Ameerika Ühendriikide FRE-s sätestatud kuulduste keelu erandile. Nimelt FRE reegli 802 kohaselt pole kuuldus tõendina lubatud, kui just föderaalseadus, FRE-s sätestatu või ülemkohtu öeldu ei sätesta vastupidist. See üldreegel on kõikides Ameerika Ühendriigi jurisdiktsioonides sama.⁹² Kuna üldjoontes püsib usaldamatus kohtuväliselt avaldatu suhtes, ongi seaduses sätestatud erandid olukordade jaoks, mille puhul on tagatud kindlus, et kuuldus on usaldusväärne.⁹³ Ameerika Ühendriikide õigussüsteemis kohtueelsete avalduste kuulduseks kvalifitseerimisel ei eristada, kas tunnistus tehakse kriminaalmenetluse käigus politseiametnikule või oma sõbrale. Kuuldus on kohtus tõendina lubatud üksnes erandlikult, sõltumata sellest, kellele on kohtuväliselt kriminaalmenetluseks olulist teavet räägitud.⁹⁴ FRE reegel 801 (d) on nn kuulduse vabastuse säte.⁹⁵ Selles on kirjas kaheksa erandit, mille tingimustele vastamise korral ei ole avaldatu kuuldus isegi, kui see on tehtud kohtuväliselt.⁹⁶ FRE reeglid 803 ja 804 on nn kuulduse keelu erandite sätted, milles on kokku 28 olukorda, mil kuuldus on tõendina lubatud. Kokkuvõtvalt saab FRE-s sätestatud kohtuväliste avalduste tõendina kasutamise erandid jagada nelja gruppi.⁹⁷

Esiteks on kohtueelsed seletused tunnistajalt, keda on võimalik kohtus risküsitleda (FRE reegel 801 (D) (1)). Kuigi üldreeglina ei ole tunnistaja kohtueelseid seletusi lubatud tõendina kasutada, on just põhjusel, et tunnistaja saab oma varem räägitu kohta anda kohtus selgitusi, sätestatud kolm erandit.⁹⁸ Üheks erandiks on olukord, kus tunnistaja kohtus antavad ütlused on vastuolus tema vande all varasemas menetluses või kohtulikul ülekuulamisel öelduga (FRE reegel 801 (D) (1) (A)). Teine erand reguleerib olukorda, kus tunnistaja kohtus antud ütlused on kooskõlas

---

⁹¹ *Ibidem*.

⁹² Federal Rules of Evidence. Rule 802. The Rule Against Hearsay. Summary and Explanation. Arvutivõrgus: <https://www.rulesofevidence.org/fre/article-viii/rule-802/> (08.04.2024).

⁹³ Taylor, lk 2 ja 15.

⁹⁴ Kangur 2008.

⁹⁵ Taylor, lk 2 ja 15.

⁹⁶ Federal Rules of Evidence. Rule 801. Definitions That Apply to This Article; Exclusions from Hearsay. Arvutivõrgus: <https://www.rulesofevidence.org/fre/article-viii/rule-801/> (08.04.2024).

⁹⁷ Taylor, lk 2 ja 15.

⁹⁸ *Ibidem*, lk 2 ja 16.

kohtuvälise väidetega, mida esitatakse tunnistaja kohtus antud ütluste usaldusväärsuse kinnitamiseks (FRE reegel 801 (D) (1) (B)). Mõlemad erandid sarnanevad KrMS § 289 regulatsiooniga, mis lubab tunnistaja usaldusväärsuse kontrolliks avaldada tema kohtueelses menetluses antud ütlusi või muud dokumenti või teabetalletust, mis sisaldab tunnistaja varasemat väidet. FRE reegel 801 (D) (1) (C) kohaselt on ka isiku identifitseerimise kohta tehtud kohtueelne seletus lubatud.

Teiseks on menetluspoole enda kohtuvälised seletused, mida kasutatakse avaldaja vastu (FRE reegel 801 (d) (2)). Selle erandi alla võivad langeda ka süüdistatava enesesüüdistused ja ülestunnistused.⁹⁹ Erandit põhjendatakse sellega, et süüdistatav, kellel oleks õigus risküsitleda avaldajat avaldatud faktide osas, on ise avalduse tegija ning iseenast ei pea pool selles olukorras küsitlenu.¹⁰⁰ Sellegipoolest ei ole välistatud, et avaldaja annab täiendavaid ütlusi tõendina esitatud kohtuvälise seletuse kohta.¹⁰¹ Lisaks poole enda kohtueelsetele seletustele, ei käsitleta kuuldusena poole omaks võetud või heaks kiidetud väiteid ning seletusi, mille on teinud isik, kellele pool oli ise andnud volituse sellel teemal sõna võtta (FRE reegel 801 (d) (2) (A)–(B)). Samuti ei ole kuuldused väited, mille on teinud poole esindaja või töötaja olukorras, kus nende vahel oli suhe ega kaasosalise seletused (FRE reegel 801 (d) (2) (C)–(E)).

Kolmas grupp kuulduste keelu erandeid on reguleeritud FRE reeglis 803. Kui kohtuvälise seletus langeb mõne nimetatud sätte erandi alla, on kohtuvälise avaldus tõendina lubatav sõltumata sellest, kas tunnistaja on kohtus ütluste andmiseks kättesaadav.¹⁰² Neid kohtuväliseid avaldusi peetakse loomupäraselt usaldusväärseks, mistõttu on nad tõendina vastuvõetavad, isegi kui tegemist on kuuldusega.¹⁰³ Usaldusväärsus tuleneb seletuse tegemise asjaoludest, mistõttu avaldajat ei ole vaja risküsitleda.¹⁰⁴ FRE reegli 803 erandi alla kuuluvat tõendit vastu võttes ei anna kohus hinnangut selle usaldusväärsusele, v.a üksikud olukorrad, mis on FRE reeglis 803 sätestatud.¹⁰⁵ Sellised kohtueelsed seletused on lubatavad tõendid, mis tuleb vastu võtta, ning vandekohus otsust tehes ja tõendeid hinnates otsustab, kui suur kaal vastuvõetud kuuldusel on.¹⁰⁶ Kohtueelse avalduse muudab lubatavaks avaldaja taju selle tegemise ajal –

---

⁹⁹ Taylor, lk 16.

¹⁰⁰ *Ibidem*.

¹⁰¹ *Ibidem*.

¹⁰² Federal Rules of Evidence. Rule 803. Exceptions to the Rule Against Hearsay—Regardless of Whether the Declarant Is Available as a Witness. Arvutivõrgus: <https://www.rulesofevidence.org/fre/article-viii/rule-803/> (08.04.2024).

¹⁰³ *Ibidem*.

¹⁰⁴ Taylor, lk 17.

¹⁰⁵ *Ibidem*, lk 18.

¹⁰⁶ *Ibidem*.

sündmuse või seisundi kirjeldus, mis on tehtud selle ajal või vahetult peale selle tajumist (FRE reegel 803 (1)), ehmatavast sündmusest või olukorrast erutatuna räägitu (FRE reegel 803 (2)), kui avaldaja kirjeldab avalduse tegemise aja vaimset, emotsionaalset või füüsilist seisundit (FRE reegel 803 reegel (3)). Näiteks olukorras, kus ohver või tunnistaja on vahetult peale sündmuse kogemist andnud politseiametnikule juhtunu kohta selgitusi, kuid kohtuistungil keeldub ütlusi andmast, on sellised kohtueelsed seletused erutatuna räägitu erandile tuginedes loetud kohtus lubatavaks.¹⁰⁷ Erandid, mis on avalduse tegija vahetult enne rääkimist tajutud asjaoludega seotud, sarnanevad KrMS § 66 lg 2¹ p 2.

Ka meditsiinilise abi saamise ajal tehtud asjakohaseid seletusi peetakse kuuldusena lubatavaks, sh selgitusi sümptomite tekkimise või üldiste põhjuste kohta (FRE reegel 803 (4)). FRE reegli 803 punktides (6)–(12) on reguleeritud lubatavad kuuldused, mis on fikseeritud erinevates dokumentides ning seda põhjusel, et dokumendi koostaja ja hoiustaja eesmärk on talletada asjakohast ja õiget teavet.¹⁰⁸ Sama põhjendus on ka kinnisvara- ja perekonnadokumentides sisalduvate kuulduste lubatavusele (FRE reegel 803 (13)–(15)).¹⁰⁹ Sellised kuulduste keelu erandid on sätestatud selleks, et teenida õigusemõistmise huve ning võimaldada usaldusväärseid tõendeid kohtus esitada isegi, kui tegemist on kuuldusega.¹¹⁰ Kuivõrd aga igal erandil on omad nõuded ja piirangud, tuleb iga tõendina esitatava kuulduse puhul anda kohtul hinnang, kas kohtuväline avaldus langeb erandi alla või mitte.¹¹¹

FRE reeglis 803 sätestatud kuulduste erandid rikuvad konfrontatsiooniõigust olukorras, kus avaldused on tunnistuslikud ning avaldajat ei olnud võimalik menetluse varasemas faasis ega kohtuistungil risküsitleda. Näiteks erutatuna räägitu on kuulduse keelu erandile tuginedes lubatud tõend, aga kui see teave on antud politseiametnikule ning teabe saamise eesmärk on kellegi kriminaalvastutusele võtmine, tuleb sellist kohtuvälist avaldust pidada tunnistuslikuks. Sellisel juhul ei saa räägitut tõendina kasutada ilma avaldajat risküsitlemata. Järeldus oleks aga teine, kui teavet oleks jagatud sõbra või kõrvalseisjaga. See seisukoht tuli *Crawford vs. Washington* lahendist. *Michigan vs. Bryant* lahendi seisukohale tuginedes sõltuks politseiametnikule tehtud avalduse lubatavus sellest, kas avaldus tehti käimasoleva ohuolukorra ajal ja kui nii oli, siis ei rikuta konfrontatsiooniõigust.¹¹²

---

¹⁰⁷ *Ibidem*, lk 21.

¹⁰⁸ *Ibidem*, lk 18.

¹⁰⁹ *Ibidem*.

¹¹⁰ Federal Rules of Evidence. Rule 803. Summary and Explanation.

¹¹¹ *Ibidem*.

¹¹² Taylor, lk 34.

Samuti ei saa olukorras, kus kannatanu keeldub kohtuistungil ütluste andmisest, kuid on kohtueelses etapis andnud häirekeskuse kõnes ja sündmuskohal viibivale politseiametnikule suulisi ja kirjalikke selgitusi, pidada kannatanu kohtueelseid seletusi üksnes erutatuna räägitu ja vahetu taju erandi alla kuulumise tõttu lubatavaks. Ka nende seletuste puhul on vaja hinnata ega pole tegemist tunnistuslike avaldustega. Ameerika Ühendriikide ülemkohtu praktikas kohtuasjas *Davis vs. Washington* on selgelt väljendatud, et häirekeskusesse tehtud hädaabikõnes avaldatu ei ole tunnistuslik, kui kõnes räägitu on vajalik käimasoleva ohuolukorra lahendamiseks. Vastupidisele seisukohale jõudis kohus sündmuskohal politseiametnikule antud selgituste kohta. Nimelt märkis ülemkohus, et sündmuskohal selgitusi andes ei olnud enam tegu käimasoleva ohuolukorraga ning need kohtueelsed avaldused on tunnistuslikud.¹¹³

Samuti on FRE reeglis 804 sätestatud kuulduste keelu erandid, kuid võrreldes FRE reeglis 803 reguleerituga, kohalduvad reegli 804 neli erandit juhul, kui avaldaja pole kohtus ülekuulamiseks kättesaadav. Avaldajat peetakse tunnistajana kättesaamatuks, kui talle kohaldub ütluste andmisest keeldumise õigus; avaldaja keeldub kohtu korraldustest hoolimata ütluste andmisest; tunnistab, et ei mäleta konkreetse asja asjaolusid; avaldaja on surnud või tal pole muu tervise seisundi tõttu võimalik kohtuistungil ütlusi anda või kui tunnistaja puudub kohtuistungilt ja eelnevalt ei ole olnud võimalik teda mõistlike pingutustega kätte saada (FRE reegel 804 (a)). Tingimus, et kohtueelsete avalduste kasutamiseks peab avaldaja olema kättesaamatu, näitab tugevalt tunnistaja kohtus risküsitlemise olulisust.¹¹⁴ FRE definitsioon tunnistaja kättesaamatusest sarnaneb KrMS § 291 lg 1 p 1–4 sätestatuga. Mõlemad regulatsioonid peavad tunnistajat kättesaamatuks tema surma, ütluste andmisest keeldumise, tervisliku seisundi, samuti võimatuse tõttu tuvastada tunnistaja asukohta või kui tunnistajat polnud mõistlikest pingutustes hoolimata võimalik kohtuistungiks kätte saada.

Juhul, kui kohtueelse avalduse tegija hoiab õigusvastaselt kohtuistungist kõrvale FRE reegli 804 (a) tähenduses, et ei peaks osalema kohtuistungil tunnistajana, ei käsitleta teda kuulduste keelu erandi kohaselt kättesaamatuna ning kuulduste keelu erand ei kohaldu (FRE reegel 804 (a)). Samuti võib avaldaja kättesaamatuse põhjustada see pool, kelle suhtes on kohtueelne avaldus tehtud. Juhul, kui kohtueelse avalduse tegija kättesaamatus on põhjustatud õigusvastaselt ning avaldaja ei saa tunnistajana kohtuistungist osa võtta, ei saa süüdistatav kuulduse tõendina kasutamisele vastu vaielda (FRE reegel 804 (b) (6)).

---

¹¹³ *Davis v. Washington*, 547 U.S. 813 at 822, 827–830 (2006).

¹¹⁴ Taylor, lk 19.

Tunnistaja kättesaamatuse korral on kuulduse erandile tuginedes lubatud kasutada varasemaid ütlusi, mis on vande all antud eelneval kohtuistungil või kohtumenetluses (FRE reegel 804 (b) (1)). Samuti peatse surma saabumise eel räägitut, kui inimene uskus, et surm kohe saabub ning avaldatu on seotud surma põhjusega (FRE reegel 804 (b) (2)). Lisaks avaldaja finants- ja karistuslike huvidega vastusolus olevad kohtueelsed seletused ning väited isikliku või perekonna ajaloo kohta (FRE reegel 804 (b) (3) ja (4)). Kuigi nimetatud olukorrad on sätestatud kuulduse keelu erandina, on kohtuniku otsustada, kas konkreetse kohtueelse seletuse asjaolud tagavad selle usaldusväärse, ja kas ta tunnistab avaldatu lubatavaks tõendiks.¹¹⁵ Sellele erandile tuginedes surija ja süüdistatava tegevuse tõttu kättesaamatu tunnistaja tunnistuslike kohtueelsete avalduste tõendina kasutamine ei riku konfrontatsiooniõigust.¹¹⁶

Eeltoodu ilmestab, et paika on pandud reeglid, millega kohtuasja jaoks olulisi kohtueelseid seletusi saab tõendina kasutada isegi, siis kui avaldaja kohtus tunnistusi ei anna ning süüdistataval pole võimalik teda risküsitleda. Seejuures peab aga kohus arvestama süüdistatava konfrontatsiooniõigusega. See tähendab, et kuuldust tõendina vastu võttes on esmalt vaja tuvastada, kas kohtule esitatud avaldus langeb mõne FRE-s sätestatud erandi alla.¹¹⁷ Teiseks tuleb hinnata, kas esitatud kuuldus on tunnistuslik.¹¹⁸ Erinevate avalduste hulgast *hearsay*-tõendi äratundmine, samuti konkreetsete erandite mõistmine on oluline, et otsustada, kas kohtuväline seletus võib olla kohtumenetluses tõendusmaterjalina lubatud.¹¹⁹ Seejuures kehtib käesoleval ajal põhimõte, et iga kohtuväline seletus, mis on juhuslikult tehtud sõbrale või isegi politseiametnikule käimasoleva hädaolukorra lahendamiseks, on kuulduse erandile tuginedes kohtumenetluses tõendina kasutatav süüdistatava vastu ilma, et avalduse tegijat risküsitleks.¹²⁰ See ei riku süüdistatava konfrontatsiooniõigust.¹²¹ Lõpliku otsuse, kas kohtuväline avaldus on tunnistuslik või mitte, teeb aga kohus andes konkreetse kriminaalasja asjaolusid arvestades tõendile hinnangu.¹²²

---

¹¹⁵ Taylor, lk 20.

¹¹⁶ *Ibidem*, lk 35.

¹¹⁷ *Ibidem*, lk 32.

¹¹⁸ *Ibidem*.

¹¹⁹ Federal Rules of Evidence. Rule 801. Summary and Explanation.

¹²⁰ Taylor, 38.

¹²¹ *Ibidem*.

¹²² Löhmus 2014, lk 695.

2. KOHTUVÄLISED AVALDUSED EESTI TÕENDAMISSÜSTEEMIS

Eesti seadusandja ei ole kriminaalmenetluse tõendamisreeglites kuulduste lubatavust pooltki nii põhjalikult reguleerinud, kui seda on tehtud Ameerika Ühendriikide õigussüsteemis. Samas kasutatakse kriminaalmenetluses tõendina dokumente ja salvestisi, mis sisaldavad inimeste kohtuväliseid seletusi. Sellistest seletustest, mis on tehtud tõendamiseseme asjaolude kohta, võib sõltuda kohtumenetluses kriminaalasja õiglane lahendus. Magistritöös uuritavad teabekandjad – politseiametniku vormikaamera salvestis, häirekeskuse kõne, lähisuhtevägivalla infoleht, seletuskiri ja e-kirjavahetus uurimisasutusega – ei ole KrMS § 63 lg 1 eraldi tõendiliigina nimetatud. Seetõttu tuleb kohtutel anda hinnang, millise KrMS § 63 lg 1 sätestatud tõendiliigi alla teabekandjad liigituvad ning otsustada, kas neil talletatud kohtuväline seletus on lubatav tõend. Pidades silmas, et Eestis on neli maakohut (KS § 9 lg 2)¹²³ ja kaks ringkonnakohut (KS § 22 lg 1), võib kohtupraktika olulistest küsimustes madalama astme kohtutes olla erinev.

2.1. Kohtuväliste avalduste lubatavus Eesti õiguses

Kriminaalmenetlus riivab äärmiselt intensiivselt inimeste põhiõigusi.¹²⁴ Seetõttu peavad olema paigas ranged menetlusreeglid tõendite kohtus lubatavuse kohta. Eesti kriminaalmenetluse reeglites on kirjas, millal tunnistajale kohtuväliselt avaldatud teave on lubatav tõend. Selline teave on kohtumenetluses tõend, kui tunnistaja annab ise ütlusi asjaolude kohta, millest ta sai teada teise inimese vahendusel (KrMS § 66 lg 2¹). Samas suuliselt või kirjalikult tehtud kohtuväliste avalduste, mis on oma ehedal kujul talletatud dokumentaalses tõendis või salvestisel, lubatavust ükski KrMS säte ei reguleeri. Samuti ei saa KrMS § 286², 289¹, 291 ja 291¹ sätestatud kohtueelsete ütluste tingimustest lähtuda kohtuväliste seletuste puhul, kuna kohtueelsete avalduste all ei peeta silmas ülekuulamisel antud ütlusi. Kuna magistritöös uuritavate kohtuväliste avalduste kohta selget KrMS regulatsiooni pole, peab nende tõendina kasutamine olema kooskõlas kehtivate kriminaalmenetluse reeglite ja põhimõtetega.

KrMS § 60 lg 1 sätestab, et kohus tugineb kriminaalasja lahendamisel asjaoludele, mis on tunnistatud tõendatuks või üldtuntuks. Kuriteo tõendamiseseme asjaolud saab kohus tunnistada

¹²³ Kohtute seadus. – RT I, 04.01.2024, 4.

¹²⁴ Lõhmus 2019, lk 22.

tõendatuks üksnes lubatavatele ja asjakohastele tõenditele tuginedes.¹²⁵ Seejuures ei ole ühelgi tõendil kindlaksmääratud jõudu ning kohus hindab neid kogumis lähtudes oma siseveendumusest (KrMS § 61). Selleks, et kohtul tekiks veendumus, et tegu on just nii toime pandud nagu menetluspool väidab, peavad tõendid olema asjakohased, lubatavad ja usaldusväärsed.¹²⁶ Oluline kriteerium, millest lähtuvalt hinnata, kas tõend on lubatav või mitte, on tõendi kuulumine KrMS § 63 lg 1 tõendiliikide suletud loetellu.¹²⁷ Tõendi lubatavust on vaja hinnata, sest kogu asjakohast teavet ei saa käsitleda lubatava tõendina.¹²⁸ Seega peavad kohtunikud tõendite vaba hindamise põhimõttest tulenevalt otsustama, milliseid tõendeid süüdistatava süü või süütuse üle otsustamisel kasutada.¹²⁹

Tõendi lubatavus ei ole täielikult välistatud põhjusel, et see on saadud mõnes teises menetlusliigis, näiteks väärteo- või haldusmenetluses.¹³⁰ Riigikohtu kriminaalkolleegium on otsuses 3-1-1-116-10 selgitanud, et kriminaalmenetluse väliselt kogutud tõendid peavad kriminaalmenetluses kasutamiseks paigutuma mõne KrMS § 63 lg 1 tõendi vormi alla, vastama KrMS § 64 tõendite kogumise üldtingimustele või peab olema järgitud teatud kriminaalmenetluslikke garantiisid, nagu põhiseaduses (PS) § 22 sätestatud enese mittesüüstamise privileeg või õigus mitte anda oma lähedase vastu tunnistusi.¹³¹ Väärteomenetluses kogutud tõendid on kriminaalmenetluses lubamatud tõendid väga erandlikel asjaoludel, sest väärteomenetluses lähtutakse tõendite kogumisel enamasti KrMS reeglitest.¹³² Haldusmenetluses kogutud tõendeid ei saa aga alati kriminaalmenetluses lubatavaks pidada. Euroopa Inimõiguste Kohus on juba aastal 1996 öelnud, et haldusmenetluses ei ole tagatud inimese õigus ennast mitte süüstada, kuivõrd menetlusele allutatud inimesel on kaasaaitamiskohustus, ning juhul, kui haldusmenetluses saadakse inimese avaldatud teavet sisaldav dokumentaalne tõend, ei tohi sellele tõendile süüdistust üles ehitada.¹³³

KrMS kohaselt ei pea mõnes teises menetluses, sh haldusmenetluses, tehtud toimingute käigus saadud dokumente, mis on vormistatud vastavalt selles menetluses kehtivatele nõuetele, vormistama kriminaalmenetluses kasutamiseks ümber analoogiliselt toimingu protokollis.¹³⁴

---

¹²⁵ Kergandberg, E. KrMS § 61 komm 4.

¹²⁶ *Ibidem*, komm 6.

¹²⁷ *Ibidem*, komm 8.1.

¹²⁸ *Ibidem*, komm 8.

¹²⁹ Lõhmus 2014, lk 690.

¹³⁰ RKKKo 3-1-1-116-10, p 8.

¹³¹ *Ibidem*.

¹³² *Ibidem*.

¹³³ EIKo 19187/91, Saunders vs. the United Kingdom.

¹³⁴ RKKKo 3-1-1-101-16, p 21.

Küll aga sõltub haldusmenetluse raames saadud tõendi lubatavuse ulatus sellest, mida dokument sisaldab. Nimelt maksumenetluses antud suuliste avalduste, mis on fikseeritud kirjalikus protokollis, kasutamine kriminaalmenetluses ei ole lubatav, kuivõrd maksumenetluse koostöökohustusega ei ole tagatud PS § 22 lg 3 ja KrMS § 34 lg 1 p 1 tulenev õigus mitte olla sunnitud aitama kaasa enda (või oma lähedaste) poolt toime pandud kuriteo tõendamisele.¹³⁵ Maksumenetluses antud suulised selgitused on oma olemuselt ütlused, kuid pole saadud süüteomenetluses ütluste reegleid järgides. Seetõttu pole igasugune haldusmenetluses saadud tõend kriminaalmenetluses tõendina kasutatav, kuna süüdistatavale ei pruugi alati olla tagatud kriminaalmenetluslikud garantiid.

Samuti on tõendi lubatavuse juures oluline tõendi kogumise korra järgimine (KrMS § 64). Üldjuhul on tõend lubamatu, kui selle kogumise korda on oluliselt rikutud.¹³⁶ Oluline rikkumine on näiteks olukorras, kus tõend on saadud piinamise teel.¹³⁷ Siis on Euroopa Inimõiguste Kohus pidanud kohtumenetlust automaatselt ebaõiglaseks.¹³⁸ Kõige rangemad reeglid on seadusega sätestatud jälitustoiminguga tõendite kogumisele, kui iga menetlusnormi rikkumine tingib tõendi lubamatuse.¹³⁹ Teiste tõendiliikide puhul ei ole igasuguse tõendi kogumise korra rikkumise tagajärjeks tõendi lubamatus.¹⁴⁰ Kohus peab hindama tõendi kogumise rikkumise asjaolusid kogumis ja otsustama, kas avaliku huvi olemasolul on menetlusnõuete rikkumisest hoolimata võimalik pidada tõendit lubatavaks.¹⁴¹ Kuna magistritöös uuritavad kohtuväliseid seletusi sisaldavad teabekandjad on väga erinevad ja ühtegi neist ei ole sõnaselgelt KrMS sätestanud, peab iga teabekandja puhul eraldi hindama, millise tõendiliigi alla need langevad ja otsustama, kas tõendi kogumise kord vastab nõuetele.

Kohtuvälised seletused on oma olemuselt nagu ütlused, kuid neid ei vormistata ülekuulamise protokollis, sh ei ole järgitud ülekuulamisele sätestatud reegleid. Seega kohtuvälised seletused võivad olla saadud KrMS sätestatud tõendi kogumise korda rikkudes, kuid see ei tähenda ilmtingimata, et kohtuvälised seletused on lubamatud. Rikkumisest hoolimata tuleb hinnata, kas kohtuväliseid seletusi on võimalik täielikult või mingis osas tõendina kasutada.

---

¹³⁵ RKKKo 3-1-1-57-07, p 14.

¹³⁶ RKÜKo 1-17-2359, p 48, RKKKo 3-1-1-52-09, p 11.1.

¹³⁷ EIKo 54810/00, Jalloh vs. Germany.

¹³⁸ *Ibidem*.

¹³⁹ Kergandberg, E. KrMS § 61 komm 8.6.1.

¹⁴⁰ *Ibidem*, komm 8.6.2.

¹⁴¹ *Ibidem*.

Riigikohtu üldkogu kordas 3. märtsi 2021 otsuses 1-17-2359 kohtupraktikas väljakujunenud seisukohta seoses tõendi lubatavusega märkides, et tõendi lubatavuse üle otsustamisel tuleb hinnata rikutud normi eesmärki ja seda, kas ilma normi rikkumiseta oleks selline tõend saadud.¹⁴² Juhul, kui tõend saadakse aluspõhimõtteid rikkudes (nt ähvarduse abil saadud ütlused), menetlustoimingule allutatud inimese põhiõigusi rikkudes (nt jäetakse ülekuulatavale inimesele õigused ja kohustused tutvustamata) või ausa kohtupidamise põhimõtteid rikkudes, on see lubamatu ning tuleb tõendikogumist kõrvale jätta.¹⁴³ Samuti võivad tõendi lubamatuse tingida mitmed eraldivõetult ebaolulised menetlusõiguse rikkumised (nt menetleja korduv ja tahtlik menetlusõiguse rikkumine).¹⁴⁴

Nõue, et tõend peab olema asjakohane, lubatav ja usaldusväärne on iseloomulik ka angloameerika tõendamisreeglitele.¹⁴⁵ Küll aga võrreldes Eestis kehtivate kriminaalmenetlusreeglitega, ei lähtuta angloameerikalikus käsitluses tõendi lubatavuse hindamisel kindlastest seaduses sätestatud tõendiliikidest, vaid tõendi lubatavuse hindamiseks on sätestatud välistavad reeglid.¹⁴⁶ Esiteks on välistatud tõe saavutamist takistavad tõendid, milleks peetakse *hearsay*-tõendeid.¹⁴⁷ Nende lubatavuse põhimõtteid on aga kohus arendanud, nagu Ameerika Ühendriikide ülemkohtu praktika näitas. Sarnaselt Eestis kehtivate reeglitega, on lubamatud ka õigusvastaselt saadud tõendid.¹⁴⁸ Eesti ja Ameerika Ühendriikide tõendamissüsteemide suurim erinevus on aga *hearsay*-tõendite lubatavus tõendamisel. Kui Ameerika Ühendriikide tõendamisreeglites on aegade jooksul välja kujunenud *hearsay*-tõendite jagamine kaheks (*testimonial* ja *nontestimonial statement*), mille piiritlemine käib konkreetse juhtumi põhjal, siis Eesti tõendamissüsteemis ei ole KrMS ega kohtupraktika loonud ühest selgust, milline kohtuvälise seletus on ütlus, milliseid kohtuväliseid seletusi saaks teatud piirangutel tõendina kasutada ning millised dokumendid sisaldavad kohtuväliseid seletusi, mille tõendina kasutamiseks oleks vaja üle kuulata dokumendi koostaja.¹⁴⁹

---

¹⁴² RKÜKo 1-17-2359, p 48.

¹⁴³ *Ibidem*.

¹⁴⁴ RKKKo 3-1-1-31-11, p 15.

¹⁴⁵ Lõhmus 2014, lk 691.

¹⁴⁶ *Ibidem*, lk 691 ja 697.

¹⁴⁷ *Ibidem*, lk 692.

¹⁴⁸ *Ibidem*.

¹⁴⁹ *Ibidem*, lk 696.

2.2. Kohtuväliste avalduste tõendina lubatavus Eesti kohtute praktikas

Mõistmaks, kuidas dokumentides ja salvestistel fikseeritud kohtuväliseid seletusi Eesti kriminaalmenetluses tõendina kasutatakse, on oluline senine kohtupraktika. Magistritöö eesmärgi saavutamiseks tehti 25.01 ja 26.01.2024 märksõnalised otsingud Riigi Teataja kohtulahendi otsingus, et kitsendada kohtulahendite tulemit, mille hulgast teha järeldusi kohtupraktika senistest seisukohtadest seoses kohtuväliste seletuste tõendina lubatavusega. Märksõnaline otsing teostati politseiametniku vormikaamera salvestise, häirekeskuse kõne ja lähisuhtevägivalla infolehe kohta. Ametiisikule koostatud seletuskirja ja uurimisasutusele saadetud e-kirja kohta tehtud otsinguvastuste põhjal selgus, et märksõnaline otsing ei anna magistritöö eesmärgiks vajalikke andmeid. Kohtute sõnakasutuse järgi ei olnud võimalik eristada kohtulahendeid, milles kohus annab hinnangu seletuskirjale kui tõendile. Samuti polnud võimalik tuvastada lahendeid, kus tõendina on kasutatud just uurimisasutusele saadetud e-kirju ega ole tegu eraelulise suhtlusega. Riigikohus on küll andnud e-kirjavahetust puudutavalt selgitusi era- või tööalaste kirjade tõendina kasutamise kohta¹⁵⁰, aga mitte uurimisasutusele saadetud e-kirjade osas. Samuti ei ole seletuskirjade kui tõendite kohta sellist hinnangut antud. Samuti oli magistritöö mahu piiramiseks otstarbekas piirduda politseiametniku vormikaamera salvestist, lähisuhtevägivalla infolehte ja häirekeskuse kõnet puudutavate lahendite otsinguga, kuna üldiste järelduste ja ettepanekute tegemiseks ei ole kohtute seisukoht iga teabekandja liigi osas määrava tähtsusega.

Riigi Teataja kohtulahendi otsingust valides kriminaalkohtumenetluse sektsiooni, andis 26.01.2024 tehtud kohtulahendi otsing märksõnaga „vormikaamera“ kokku 862 lahendit kõigis kolmes kohtuastmes. Riigikohtu lahendeid oli nende seas neli, millest üheski ei olnud kolleegium selgitanud vormikaamera salvestise kui tõendi olemust. Sõnale oli viidatud üksnes maakohtu või ringkonnakohtu seisukohta edastades.¹⁵¹ Seevastu märksõnaga „vormikaamera“ tuli 55 ringkonnakohtute lahendit, millest Tallinna ringkonnakohtu kriminaalkolleegiumi lahendeid oli 25 ja Tartu ringkonnakohtu kriminaalkolleegiumi lahendeid 30. Mõlemad kolleegiumid on oma lahendites käsitlenud politseiametniku vormikaamera salvestist. Kuigi märksõnalise otsinguga tuli kokku 803 maakohtute lahendit,¹⁵² on nendest 116 lahendit teinud maakohtud kokkuleppemenetluses, kus politseiametniku vormikaamera salvestist on lahendis mainitud üksnes asitõendi loetelus ning selle tõendusväärtuse kohta kohus hinnangut ei andnud.

---

¹⁵⁰ RKÜKo 1-17-2359, p 50.

¹⁵¹ RKKKm 1-22-510, RKKKo 1-21-5229, RKKKo 1-21-3307, RKKKo 1-19-8007.

¹⁵² Nende seas oli Harju maakohtu lahendeid 117, Viru maakohtu lahendeid 177, Pärnu maakohtu lahendeid 168 ning Tartu maakohtu lahendeid 341.

Kuna kohtulahendite otsinguks on kasutatud märksõna „vormikaamera“, ei välista magistritöö autor, et otsingutulemustest jäid välja lahendid, kus kohus on kasutanud vormikaamera kohta teist sõna (nt rinnakaamera).

Sama otsinguviisi kasutades, kuid märksõnaga „lähisuhtevägivalla infoleht“, andis 25.01.2024 tehtud kohtulahendi otsing 111 vastet. Riigikohtu lahendeid oli nende seas kaks, mis mõlemad on tehtud 2022. aastal. Ringkonnakohtu lahendeid oli 31, millest Tallinna ringkonnakohtu kriminaalkolleegiumi lahendeid 9 ja Tartu ringkonnakohtu kriminaalkolleegiumi lahendeid 22. Ülejäänud 78 lahendit on teinud maakohus.¹⁵³ Märksõnaga „häirekeskuse kõne“ andis 25.01.2024 tehtud Riigi Teataja kohtulahendi otsing 306 vastet. Riigikohtu lahendeid selle märksõnaga otsides ei tulnud. Ringkonnakohtu lahendeid oli kokku 17, millest Tallinna ringkonnakohtu kriminaalkolleegiumi lahendeid 4 ja Tartu ringkonnakohtu kriminaalkolleegiumi lahendeid 13. Ülejäänud 289 lahendit on teinud maakohus.¹⁵⁴ Kõikide märksõnadega tehtud otsingud andsid tulemuseks ka määrusi, mis sisulist hinnangut tõendile ja selle lubatavusele ei andnud.

Juba üksnes kohtulahendite otsingutulemus ilmestab, et magistritöös uurimise all olevad dokumendid ja salvestised on kriminaalasjade lahendamisel olulised. Vastasel juhul ei oleks kolme erineva märksõnaga tehtud otsing kokku andnud tulemuseks 1279 lahendit kõigis kolmes kohtuastmes. Autor lähtus kohtulahendite sisulise analüüsi ülesehitusel konkreetse märksõna kaudu vastuseks tulnud kohtulahendite koguarvust. Seetõttu analüüsiti kõigepealt politseiametniku vormikaamera salvestist puudutavaid ringkonnakohtute lahendeid, millele järgnes häirekeskuse kõne salvestise ning lähisuhtevägivalla infolehe kohta käivate lahendite analüüs.

Magistritöös uuritavate teabekandjate osas tuli küll suur arv maakohtute lahendeid, kuid töö eesmärki ja mahtu silmas pidades, ei olnud autori hinnangul nende lahendite analüüs vajalik. Olukorras, kus ringkonnakohus on andnud hinnangu kohtuväliste seletuste lubatavusele, ei ole kokkuvõtete tegemiseks ilmtingimata vaja maakohtu seisukohti kokku koondada. Lisaks selgus ringkonnakohtute lahenditest, et maakohtud on kohtuväliseid seletusi kasutanud enamasti isikulise tõendiallika usaldusvääruse kontrollimiseks või pidanud neid lubatavaks kogumis koos teiste tõenditega midagi lähemalt kohtuväliste avalduste lubatavuse kohta ütlemata.

---

¹⁵³ Nende seas oli Harju maakohtu lahendeid 17, Viru maakohtu lahendeid 40, Pärnu maakohtu lahendeid 11 ning Tartu maakohtu lahendeid 10.

¹⁵⁴ Nende seas oli Harju maakohtu lahendeid 24, Viru maakohtu lahendeid 100, Pärnu maakohtu lahendeid 42 ning Tartu maakohtu lahendeid 123.

2.2.1. Politseiametniku vormikaamera salvestise tõendina lubatavus kohtupraktikas

Kohtulahendite otsing andis 55 ringkonnakohtu lahendit, kuid otsuseid, milles kohus selgitab politseiametniku vormikaamera salvestisel jäädvustatud inimese kohtuvälise seletuse tõendiväärtust, oli vähe. Eelkõige selgus Tartu ringkonnakohtu lahenditest, millistel põhjendustel on kohtupraktikas kohtuväliseid seletusi tõendina lubatavaks peetud. Enne 2021. aastat ei olnud kohtupraktikas tõusetunud küsimust seoses vormikaamera salvestisel jäädvustatud kohtuvälise seletuse iseseisvaks tõendiks pidamisega. Vastupidiselt, Tartu ringkonnakohus tõdes 2020. aastal, et politseiametniku esitatud suunavad küsimused kannatanule valu tundmise kohta ning neile saadud vastused on lubatav tõend.¹⁵⁵ Kohus märkis, et politseiametniku sündmuskohal esitatud suunavatele küsimustele antud vastuseid ei tule automaatselt tõendikogumist kõrvale jätta.¹⁵⁶

Samas nähtus 2021. aasta lahenditest, et hoolimata politseiametniku vormikaamera salvestise tõendina lubatavuse küsimuse tõusetumisest, olid kohtute järeldused tõendi lubatavuse osas erinevad. Tartu ringkonnakohus selgitas 10.02.2021 otsuses 1-20-4416, et politseiametniku vormikaamera salvestisel talletatud inimese jutt on ütlus.¹⁵⁷ Kolleegium märkis, et politseiametniku vormikaamera salvestise vaatlusprotokoll on võrdsustatav kannatanu ülekuulamisprotokolliga, kuna kannatanule on enne politsei vormikaamerasse rääkimist ja enne politseiametniku küsimuste esitamist, nõuetekohaselt tutvustatud tema õigusi ja kohustusi, sh õigust ütluste andmisest keelduda.¹⁵⁸ Seisukoha kinnitamiseks viidati Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 23. oktoober 2015 otsuse 3-1-1-73-15 punktile 17.¹⁵⁹ Seevastu 17.08.2021 otsuses 1-21-1740 leidis Tartu ringkonnakohus, et riikliku järelevalve käigus jäädvustatud politseiametniku vormikaamera salvestise, millel kajastatud inimese ja politseiametniku vestlus on vormistatud asitõendi vaatlusprotokollis, on KrMS § 63 lg 1 mõttes lubatav tõend.¹⁶⁰ Ringkonnakohus leidis, et kuivõrd asitõendi vaatlusprotokollis olev politseiniku ja inimese vaheline vestlus on lubatav tõend, saab protokollis kajastatud kasutada tõendamiseseme asjaolude tuvastamiseks.¹⁶¹

---

¹⁵⁵ TrtRnKo 11.11.2020, 1-20-2631, p 58.

¹⁵⁶ *Ibidem.*

¹⁵⁷ TrtRnKo 10.02.2021, 1-20-4416, p 46.

¹⁵⁸ *Ibidem.*

¹⁵⁹ *Ibidem.*

¹⁶⁰ TrtRnKo 17.08.2021, 1-21-1740.

¹⁶¹ *Ibidem.*

Tartu ringkonnakohtu 2021. aastal väljendatud seisukohta, et politseiametniku vormikaamera salvestisel jäädvustatud inimese kohtuvälised seletused on võrdsustatud ütlustega, korrati ka 2023. aastal. Nimelt 22.02.2023 avaldatud otsuses 1-22-2746 leidis Tartu ringkonnakohus, et politseiametniku vormikaamera salvestis on tõendina vajalik ja ka lubatav, kuid salvestisel jäädvustatud inimese selgitused ei saa olla iseseisvaks tõendiks.¹⁶² Kohtu hinnangul oli politseiametniku vormikaamera salvestis lubamatu tõend salvestisel kajastuvate selgituste osas, kuid mitte tervikuna.¹⁶³ Seda põhjusel, et vormikaamera salvestis ei sisalda üksnes inimese selgitusi, vaid annab edasi sündmuskoha olustikku, võimalike kehavigastuste olemasolu, vigastuste tekitamise vahendite olemasolu ja muid kuriteo lahendamise seisukohalt olulisi asjaolusid.¹⁶⁴ Politseiametniku vormikaamera salvestise kohta märgiti, et see on jäädvustatud korrakaitseaduse (KorS) § 51 alusel valduse läbivaatust tehes seadusest tuleneva õigusega toimingut heli- ja piltsalvestada.¹⁶⁵ Seetõttu on politseiametniku vormikaamera salvestis KrMS § 63 lg 1 alusel eraldi tõendiliik videosalvestisena ning kohtus haldusmenetluse käigus tekkinud tõendina kasutatav.¹⁶⁶

Samale seisukohale politseiametniku vormikaamera salvestise tõendina lubatavuse osas jõudis Tartu ringkonnakohus ka 16.02.2023 tehtud otsuses 1-22-1785.¹⁶⁷ Ringkonnakohus ei nõustunud maakohtu käsitlemisega seoses KrMS § 87 lg 2 normi rikkumisega, kuid tõlgendas maakohtu viidet Riigikohtu lahendile koostoimes viitega KrMS § 87 lg 2, et politseiametniku vormikaamera salvestisel jäädvustatud kannatanu selgitused ei ole iseseisva tõendina lubatavad, kuid see ei muuda lubamatuks vormikaamera salvestise tõendina kasutamist.¹⁶⁸ Samas on Tallinna ringkonnakohus märkinud, et olukorras, kus kannatanud on maakohtus ütluste andmisest keeldunud ning kaitsjal ega süüdistataval ei olnud võimalik neid risküsitleda, saab kohtuotsus rajaneda teistele samalt tõendiallikalt pärinevale teabele – häirekeskuse kõne ja vormikaamera salvestis.¹⁶⁹

Analüüsist selgus, et politseiametniku vormikaamera salvestist on lisaks sellele talletatud seletustele kasutatud ka teiste asjaolude tõendamiseks. Nimelt politseiametniku vormikaamera salvestis on olnud lubatavaks tõendiks sündmuskoha olustiku, sh salvestisel nähtuva inimese

---

¹⁶² TrtRnKo 22.02.2023, 1-22-2746, p 28.

¹⁶³ *Ibidem*.

¹⁶⁴ *Ibidem*, p 27.

¹⁶⁵ *Ibidem*.

¹⁶⁶ TrtRnKo 22.02.2023, 1-22-2746, p 27.

¹⁶⁷ TrtRnKo 16.02.2023, 1-22-1785.

¹⁶⁸ *Ibidem*.

¹⁶⁹ TlnRnKo 13.04.2022, 1-21-5229, p 6.

seisundi osas,¹⁷⁰ ning sellega on tõendatud kannatanul esinenud kehavigastusi, mis on vormikaamera salvestisel näha, pidades politsei vormikaamera salvestist lubatavaks tõendiks kannatanu tervisekahjustuste tõendamiseks.¹⁷¹ Lisaks on Tartu ringkonnakohus leidnud, et valusse puutuv teave on karistusõiguslikult oluline, ning maakohtu tuginemine valu tundmist tuvastades videosalvestisele on korrektne.¹⁷²

Autori hinnangul on Eesti viimaste aastate kohtupraktika politseiametniku vormikaamera salvestise tõendina lubatavaks pidamise osas sarnane Ameerika Ühendriikide kohtuväliste avalduste liigitamisele. Kuigi kohtud ei ole sõnaselgelt eristanud politseiametniku vormikaamera salvestisel jäädvustatud inimese selgitusi tunnustuslikeks ja mittetunnustuslikeks, ühtivad kohtute põhjendused autori hinnangul Ameerika Ühendriikide ülemkohtu seisukohtadega. Autor leiab, et Eesti kohtud on politseiametniku vormikaamera salvestisel jäädvustatud inimese selgituse tõendina lubatavuse üle otsustamisel hinnanud seletuse olemust. Hindamine, kas politseiametniku vormikaamera salvestisel fikseeritud inimese avaldus on ütlus või mitte, on autori hinnangul olemuselt sama, mis avalduste jagamine tunnustuslikeks ja mittetunnustuslikeks.

Analüüsitud kohtulahenditest on autori hinnangul võimalik järeldada sedagi, et kuni 2021. aastani ei olnud tõusetunud küsimust seoses politseiametniku vormikaamera salvestisel jäädvustatud inimese jutu tõendina lubatavaks pidamisega. Käesoleval ajal on kohtupraktika aga liikumas suunas, kus politseiametniku vormikaamera salvestisel jäädvustatud inimese juttu on kohtumenetluses tõendina lubatud kasutada üksnes juhul, kui avalduste saamisel on järgitud ütluste kohta sätestatud KrMS regulatsiooni. Samas ei muuda see salvestist tervikuna lubamatuks, kuna salvestis kajastab lisaks inimese jutule ka muud tõendusteavet – sündmuskoha olustikku või kehavigastusi.

2.2.2. Häirekeskuse kõne tõendina lubatavus kohtupraktikas

Kohtulahenditest selgus, et ringkonnakohus on häirekeskuse kõnes räägitut pidanud lubatavaks tõendiks eristamata, milliste tõendamiseseme asjaolude kohta selgitusi jagati. Tartu ringkonnakohus märkis otsuses 1-21-6627, et konkreetse kriminaalasja süüküsimuse lahendamiseks ei räägitud kõnes kõike vajalikku, mistõttu pidas kollegium häirekeskuse kõne

¹⁷⁰ TlnRnKo 25.08.2023, 1-22-3401, p 8.4., TlnRnKo 17.10.2023, 1-23-2547, p 24.

¹⁷¹ TrtRnKo 10.02.2021, 1-20-4416, p 62, TlnRnKo 13.04.2022, 1-21-5229, TrtRnKo 30.11.2020, 1-19-7953, TrtRnKo 20.01.2020, 1-19-7234, p 30.

¹⁷² TrtRnKo 11.11.2020, 1-20-2631, p 58.

salvestisega tõendatuks kõne tegemise aega ja selle põhjust.¹⁷³ Kuigi kannatanu kurtis valusid, ei maininud ta kõnes nende valude tekkepõhjust, sh tegu ja teo toimepanijat.¹⁷⁴ Seetõttu ei saanud neid asjaolusid kõnega tõendada.¹⁷⁵ Otsuses 1-22-2746 nõustus Tartu ringkonnakohus maakohtuga, et kannatanu ütlused olid sisemiste vastuoludeta, mistõttu nende usaldusvääruses polnud põhjust kahelda, ning teo toimepanemist tõendavad lisaks kannatanu ütlustele ka teised tõendid.¹⁷⁶ Kolleegium nõustus maakohtuga, et nii kannatanu häirekeskuse kõnes räägitu selle kohta, et meesterahvas lükkas teda ning ta ei saa verejooksu pidama, kui ka rääkimata jäetu selle kohta, kes meesterahvas oli, on lubatavaks tõendiks.¹⁷⁷ Lisaks märkisid maa- ja ringkonnakohus, et kannatanu helistas häirekeskusesse, kuna soovis meditsiinilist abi mitte politseid.¹⁷⁸

Häirekeskuse kõnes räägitu kohta on ringkonnakohus ka järeldanud, et hirmu tundmist ei välista asjaolu, et kannatanu hääli oli vahetult peale ähvardamist häirekeskusesse tehtud kõnes rahulik.¹⁷⁹ Ühtlasi tugines kolleegium häirekeskuse kõne salvestisel öeldud sõnadele, märkides, et kõne oli vahetult peale ähvardamist, mistõttu pole alust kahtlustada, et kannatanu mõtles midagi välja või kirjeldas tundeid tegelikust teisiti.¹⁸⁰

Kuigi enamusest ringkonnakohtu lahenditest selgus, et häirekeskuse kõnes avaldatu on lubatav tõend, on Tallinna ringkonnakohtu 13.03.2018 otsus 1-17-11002 vastupidine. Nimelt märkis kolleegium, et häirekeskusesse tehtud kõne käigus antud selgitused sündmuse kohta ei ole kasutatavad iseseisva tõendina, s.o tunnistaja ütlustena sündmuse kohta, kuna häirekeskuse kõne vastu võttev isik ei kuulu helistajat üle.¹⁸¹ Kõne teinud isiku selgitused on aluseks otsustamiseks, millist abi on helistajale vaja ja kellele tuleb sündmusele reageerida – politsei, päästeamet, kiirabi.¹⁸² Samas ei ole kolleegiumi hinnangul välistatud, et selliseid selgitusi saab avaldada isiku usaldusvääruse kontrolliks.¹⁸³ Nimetatud kriminaalasi oli seoses alkoholijooobes mootorisõiduki juhtimisega, kus maakohus leidis, et häirekeskusesse tehtud kõne on tõend selles osas, kus kõnes öeldakse, et juht on jooobes, kuigi kohtus ei ole tunnistaja seda fakti

---

¹⁷³ TrtRnKo 29.03.2022, 1-21-6627.

¹⁷⁴ *Ibidem.*

¹⁷⁵ *Ibidem.*

¹⁷⁶ TrtRnKo 22.02.2023, 1-22-2746, p 13.

¹⁷⁷ *Ibidem.*

¹⁷⁸ *Ibidem*, p 3.6 ja 16.

¹⁷⁹ TrtRnKo 11.10.2021, 1-20-8134, p 39.

¹⁸⁰ *Ibidem.*

¹⁸¹ TlnRnKo 13.03.2018, 1-17-11002, p 7.5.

¹⁸² *Ibidem.*

¹⁸³ *Ibidem.*

kinnitanud.¹⁸⁴ Maakohus leidis, et häirekeskuse kõne ajal oli tunnistaja tajutu mõju all, mistõttu oli hinnang sündmusele vahetu ja olukorrale vastav.¹⁸⁵ Ringkonnakohus selle käsitlusega ei nõustunud just nimelt põhjusel, et häirekeskuse kõnes öeldu oli raske joobeseisundi osas ainus tõend ning kohus ei saa kohtumenetluse võistlevuse põhimõttest tulenevalt tugineda kohtuotsuse tegemisel häirekeskuse kõne vaatlusprotokollile osas, mille kohta pole tunnistaja risküsitlusel ütlusi andnud.¹⁸⁶

Samuti on kohus häirekeskuse kõne salvestise kohta koostatud asitõendi protokollid pidanud lubatavaks tõendiks andmata hinnangut protokollis kajastatud suuliselt edastatud teabe olemusele, sh ei järeldatud, et kohtuväline avaldus on ütlus.¹⁸⁷ Lisaks on kohtud tuginenud häirekeskuse kõnes räägitud jutule olukordades, kus tunnistajad on andnud kohtuistungil ütlusi.¹⁸⁸

Autor järeldab kohtupraktika analüüsist, et olukorras, kus häirekeskusesse on helistatud abi saamise eesmärgil, on kohtud pidanud ilma probleemideta häirekeskuse kõnes räägitut lubatavaks tõendiks. Samuti on kohtud pidanud häirekeskuse kõnes räägitut lubatavaks tõendiks, kui seletust hinnates on järeldatud, et häirekeskusesse helistaja oli taju vahetu mõju all. Selline lähenemine tõendi lubatavuse hindamisele sarnaneb autori hinnangul Ameerika Ühendriikide kohtupraktikas sõnastatud kohtuväliste avalduste liigitamise kriteeriumitele.

2.2.3. Lähisuhtevägivalla infolehe tõendina lubatavus kohtupraktikas

Kui politseiametniku vormikaamera salvestist ja häirekeskuse kõne puudutavalt ei ole Riigikohus seisukohta võtnud, siis lähisuhtevägivalla infolehe kui tõendi kohta on selgitusi antud. Kohtulahendite otsingutulemus andis lähisuhtevägivalla infolehe osas kaks kriminaalkolleegiumi lahendit, kuid ainult ühes on kolleegium tõendi olemust avanud. 21.06.2022 otsuses 1-20-2143 järeldas kriminaalkolleegium üksnes, et olukorras, kus kannatanu ei ole andnud allkirja lähisuhtevägivalla infolehega (ja ka patrullilehega) tutvumise kohta, ei ole võimalik järeldada, et kannatanu rääkis dokumendi koostanud politseiametnikule juhtunu kohta rohkem, kui viimane kirja pani.¹⁸⁹ Seevastu 11.11.2022 avaldatud otsuses 1-21-5229 selgitati lähisuhtevägivalla infolehe olemust ja tõendina lubatavust. Kolleegium

---

¹⁸⁴ *Ibidem*.

¹⁸⁵ *Ibidem*, p 4.2.

¹⁸⁶ *Ibidem*, p 7.2.

¹⁸⁷ TrtRnKo 17.06.2021, 1-21-122.

¹⁸⁸ TrtRnKo 10.02.2021, 1-20-4416, p 43, TlnRnKo 14.05.2020, 1-19-4760, p 4.

¹⁸⁹ RKKKo 1-20-2143, p 31.

märkis, et lähisuhtevägivalla infoleht on politseiametniku loodud dokument, kuhu on ametnik m h kirja pannud kannatanu antud selgitused juhtunu kohta.¹⁹⁰ Seetõttu saab lähisuhtevägivalla infoleht tõendada vaid asjaolu, et dokumendi koostamise kuupäeval ja kellaajal viibis politseiametnik väidetava lähisuhtevägivalla juhtumi sündmuskohas ning seal viibimise põhjuseks oli teade vägivalla kasutamisest.¹⁹¹ Kriminaalkolleegium ei pidanud lähisuhtevägivalla infolehte osas, mis kajastab kannatanu politseiametnikule antud selgitusi, tõendiks.¹⁹² Seda põhjusel, et dokument ei võimalda teha tõsikindlat järeldust, et sellel kajastatud selgitus pärineb kannatanult ega hinnata, kas kannatanu oli politseiametnikuga suhtlemise ajal veel tajutu mõju all või kas ta võis tõe moonutada.¹⁹³

Kohtulahendite analüüsist selgus, et ringkonnakohtud on lahendites, mis on tehtud enne 2022. aasta Riigikohtu otsust 1-21-5229, pidanud lähisuhtevägivalla infolehel kajastatud kohtuväliseid seletusi lubatavaks ja asjakohaseks.¹⁹⁴ Tartu ringkonnakohus on 2015. aastal leidnud, et kuigi lähisuhtevägivalla infoleht on politsei koostatud dokument, kuhu on kirja pandud kannatanu ütlused, on see tõendina lubatav.¹⁹⁵ Ringkonnakohus kohaldas Riigikohtu otsuse 3-1-1-67-10 punktis 12 väljendatud patsiendikaardi kohta käivat põhimõtet lähisuhtevägivalla infolehe kohta viidates, et lähisuhtevägivalla infolehele on kirja pandud nõ spontaansed ütlused.¹⁹⁶ Kuna süüdimõistev otsus ei tuginenud üksnes või olulisel määral neile dokumentidele, kus olid talletatud kannatanu kohtuvälised seletused, ei olnud ringkonnakohtu hinnangul maakohus menetlusnorme rikkunud.¹⁹⁷ Tallinna ringkonnakohus on aga otsuses 1-18-10314 pidanud lähisuhtevägivalla infolehte koos seal kajastatud kannatanu selgitustega vigastuste tekkepõhjuste kohta KrMS § 63 lg 1 kohaselt muuks dokumendiks.¹⁹⁸ Kolleegium leidis, et olukorras, kus kannatanu andis kohtus ütlusi lähisuhtevägivalla infolehel kajastatud asjaolude kohta, saab lähisuhtevägivalla infolehte muu dokumendina kasutada tõendamiseseme asjaolude tõendamiseks.¹⁹⁹

Peale 2022. aasta Riigikohtu otsust on Tartu ringkonnakohus oma otsuses viidates Riigikohtu otsuse 1-21-5229 punktis 20 väljendatud seisukohale järeldanud, et lähisuhtevägivalla infoleht

---

¹⁹⁰ RKKKo 1-21-5229, p 20.

¹⁹¹ *Ibidem.*

¹⁹² *Ibidem.*

¹⁹³ *Ibidem.*

¹⁹⁴ TlnRnKo 15.12.2021, 1-20-2143, p 7.2, TrtRnKo 23.09.2015, 1-15-959, p 12.1.8, TlnRnKo 23.04.2019, 1-18-10314, p 10.

¹⁹⁵ TrtRnKo 23.09.2015, 1-15-959, p 12.1.8.

¹⁹⁶ *Ibidem.*

¹⁹⁷ *Ibidem.*

¹⁹⁸ TlnRnKo 23.04.2019, 1-18-10314, p 10.

¹⁹⁹ *Ibidem.*

ei ole tõend teo kohta, vaid see dokument saab tõendada üksnes politseiametnike viibimist sündmuskohal ja selle aega.²⁰⁰ Ka Tallinna ringkonnakohus on lähisuhtevägivalla infolehe kohta leidnud, et see on KrMS § 63 lg 1 tähenduses dokumentaalne tõend, kuhu koostaja on talletanud asjaolud, mida ta vahetult tajus, kuid inimese seletused ei ole KrMS § 63 lg 1 mõttes tõendiks.²⁰¹ Nende vahetult tajutud ja koostaja kirjapandud asjaolude kohta tuleb dokumendi koostajat risküsitleda.²⁰²

Analüüsist nähtub seegi, et lähisuhtevägivalla infolehte on kasutatud tõendamaks kannatanu vigastuste esinemist või puudumist.²⁰³ Tallinna ringkonnakohus on 07.10.2014 otsuses 1-13-6957 sedastanud, et lähisuhtevägivalla infolehel ei fikseeritud kannatanu nähtavaid tervisekahjustusi, kuid see ei tähenda, et süüdistatav ei oleks kannatanut süüdistuses kirjeldatud viisil vägivaldselt kohelnud.²⁰⁴ Kriminaalasjas ei viinud politsei läbi isiku läbivaatust, kuid süüdistatav lõi kannatanut pea piirkonda, mille puhul on üldteada asjaolu, et vigastused pole välisel vaatlusel tuvastatavad, kuid on ohtlikud sisemiste vigastuste tekkimise suure ohu tõttu.²⁰⁵ Lähisuhtevägivalla infoleht ei olnud aga vägivaldlateo ainus tõend, vaid kohus tugines teo tõendamisel kannatanute ja tunnistajate ütlustele ning teistele dokumentaalsetele tõenditele, mh ekspertarvamusele.²⁰⁶

Muuhulgas on lähisuhtevägivalla infolehe kui tõendi osas märgitud, et tegemist on kiireloomuliselt koostatud dokumendiga, kuhu on kirjapandud esialgne info.²⁰⁷ Seega ei pruugi esialgu täidetud lähisuhtevägivalla infoleht kajastada kogu ülevaadet kõikidest detailidest.²⁰⁸ Lisaks on lähisuhtevägivalla infolehe kohta öeldud, et sellele ei pea menetleja kõiki asjaolusid detailselt kirja panema, kuivõrd kohtueelse uurimise eesmärk on tuvastada, kas asjaolude tõendamiseks on piisavalt tõendeid.²⁰⁹ Samuti on ringkonnakohus tõdenud, et kaudselt kinnitab toimunud sündmust ka lähisuhtevägivalla infoleht.²¹⁰ Ühtlasi on kohtud järeldanud, et lähisuhtevägivalla infoleht kui iseseisev dokument sisaldab sama kannatanu selgitust, mida

---

²⁰⁰ TrtRnKo 22.02.2023, 1-22-2746, p 18.

²⁰¹ TlnRnKo 12.04.2023, 1-22-3644.

²⁰² *Ibidem*.

²⁰³ TlnRnKo 07.10.2014, 1-13-6957, TlnRnKo 26.02.2020, 1-19-5662, p 8.4.

²⁰⁴ TlnRnKo 07.10.2014, 1-13-6957, p 7.

²⁰⁵ *Ibidem*.

²⁰⁶ *Ibidem*, p 7 ja 8.

²⁰⁷ TrtRnKo 30.04.2020, 1-18-10464, p 36.

²⁰⁸ *Ibidem*.

²⁰⁹ TrtRnKo 23.09.2019, 1-18-7844.

²¹⁰ TrtRnKo 17.12.2019, 1-19-1764, p 19.

infolehe koostanud politseiametnik ka oma ütlustes edasi annab, mistõttu lähisuhtevägivalla infolehele eraldi viidata pole vaja.²¹¹

Autori hinnangul ilmestab eeltoodu, et kuni 2022. aasta Riigikohtu otsuseni 1-21-5229 pidasid kohtud lubatavaks ka lähisuhtevägivalla infolehel kajastatud inimese selgitusi. Peale Riigikohtu otsust on muutunud üldine kohtupraktika ning lähisuhtevägivalla infolehel märgitud inimese selgitusi tõendina ei kasutata. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 1-21-5229 hinnang lähisuhtevägivalla infolehele on autori arvates aga vägagi sarnane Ameerika Ühendriikide kohtuväliste avalduste liigitusele, kuivõrd kohus hindas dokumendile kirjapandud jutu olemust tõendi lubatavuse tuvastamiseks.

2.2.4. Kohtuväliste avalduste kasutamine teiste tõendite kinnitamiseks ja isikulise tõendiallika usaldusväarsuse kontrolliks

Suurem osa politseiametniku vormikaamera salvestist käsitletud kohtulahenditest olid sellised, kus kohtud pidasid salvestist ja selle kohta koostatud asitõendi vaatlusprotokolli ilma ühegi probleemita lubatavaks tõendiks.²¹² Seejuures ei selgitanud kohtud lähemalt politseiametniku vormikaamera salvestisel jäädvustatud inimese jutu olemust. Ka häirekeskuse kõne puudutavates lahendites on kõnes räägitud jutule maakohtud tõendi olemust hindamata tuginenud ning ringkonnakohus nõustus madalama astme kohtu tõendite käsitlemisega.²¹³ Lahendid, kus apellatsioonikohus nõustus maakohtu tõendi kogumiga pidades lähisuhtevägivalla infolehte koos teiste tõenditega kogumis lubatavaks ega andnud sisulist hinnangut tõendi lubatavusele, on kõik tehtud enne 2022. aasta Riigikohtu otsust 1-21-5229. Eelkõige on kohtud tõdenud, et lähisuhtevägivalla infoleht koos teiste tõenditega kogumis on võimaldanud jõuda järeldusele, et süüdistuses toodud teo on toime pannud süüdistatav.²¹⁴

---

²¹¹ TrtRnKo 26.09.2019, 1-19-4534, p 42.

²¹² TrtRnKo 05.12.2023, 1-21-6330, TlnRnKo 17.10.2023, 1-23-227, TlnRnKo 01.10.2023, 1-22-4186, TrtRnKo 16.08.2023, 1-22-5246, TlnRnKo 19.06.2023, 1-21-8140, TrtRnKo 26.05.2023, 1-21-8034, TrtRnKo 24.05.2023, 1-22-7641, TlnRnKo 12.04.2023, 1-22-3644, TrtRnKo 20.02.2023, 1-22-3832, TrtRnKo 15.02.2023, 1-22-6479, TrtRnKo 27.01.2023, 1-22-510, TlnRnKo 15.12.2022, 1-21-8902, TrtRnKo 12.12.2022, 1-21-6873, TrtRnKo 22.09.2022, 1-22-797, TrtRnKo 21.09.2022, 1-22-1809, TrtRnKo 13.09.2022, 1-22-875, TlnRnKo 30.08.2021, 1-21-2201, TrtRnKo 17.06.2021, 1-21-122, TlnRnKo 06.05.2021, 1-19-9188, TlnRnKo 21.04.2021, 1-20-6704.

²¹³ TrtRnKo 16.02.2023, 1-22-1785, TrtRnKo 27.01.2023, 1-22-510, TrtRnKo 21.09.2022, 1-22-1809, TrtRnKo 13.09.2022, 1-22-875, TrtRnKo 17.08.2021, 1-21-1740, TrtRnKo 23.04.2018, 1-16-6982, TrtRnKo 14.12.2017, 1-17-1456, TrtRnKo 30.11.2020, 1-19-7953.

²¹⁴ TrtRnKo 29.01.2021, 1-19-9457, TrtRnKo 25.01.2021, 1-19-10088, TrtRnKo 30.11.2020, 1-19-7953, TlnRnKo 08.06.2020, 1-19-8577, TrtRnKo 30.04.2020, 1-18-10464, TrtRnKo 12.06.2018, 1-17-7342, TrtRnKo 10.02.2021, 1-20-4416, TrtRnKo 17.08.2021, 1-19-9436, TrtRnKo 11.06.2019, 1-18-10023, TlnRnKo 05.09.2019, 1-18-2693.

Samuti selgus lahenditest, et mitut dokumenti või salvestist, mis sisaldavad inimese kohtuvälist seletust, on käsitletud ühes tõendikogus ning peetud lubatavaks. Nii leidis Tartu ringkonnakohus 19.04.2018 otsuses 1-18-107, et kannatanu ja tunnistaja ütlustega ning dokumentaalsete tõenditega, milleks olid lähisuhtevägivalla infoleht ja häirekeskuse kõne vaatlusprotokoll, on tõendamist leidnud, et süüdistatav lõi kannatanut.²¹⁵ Ka Tartu ringkonnakohtu 03.10.2016 otsuses 1-15-10622 arvestati häirekeskuse kõne salvestist lubatava tõendina, millele tuginedes hinnati häirekeskuse kõne salvestist koos ütluste ja teiste dokumentaalsete tõenditega järeldamiseks, milline versioon sündmusest on kõige tõenäolisem.²¹⁶

Nii Tartu kui ka Tallinna ringkonnakohtud on politseiametniku vormikaamera salvestisel jäädvustatud juttu kasutanud isikulise tõendiallika usaldusväarsuse kinnitamiseks, sh nõustunud maakohtu käsitletusega, et vormikaamera salvestis kinnitab inimese ütlusi.²¹⁷ Ka häirekeskuse kõne salvestist²¹⁸ ning lähisuhtevägivalla infolehte²¹⁹ on ringkonnakohtud ütluste tõe vastamise ja usaldusväarsuse hindamise eesmärgil kasutanud. Nii näiteks märkis Tartu ringkonnakohus 29.03.2022 otsuses 1-21-6627, et politseiametniku vormikaamera salvestisest tehtud vaatlusprotokollis olevad kannatanu selgitused ei saa olla iseseisvaks tõendiks, vaid neid selgitusi saab kasutada üksnes kohtus antud ütluste usaldusväarsuse kontrolliks.²²⁰ Seda sama järeldas ringkonnakohus ka kannatanu juhtunu kohta antud selgituste, mille on kiirabikaardile kirja pannud meditsiinitöötaja, ja lähisuhtevägivalla infolehel kajastatud kannatanu selgituste, mille on kirja pannud politseiametnik, kohta.²²¹ Seejuures ei selgunud kohtu hinnang kohtuväliste avalduste olemusele ja põhjendused, miks ei ole seletus tõendina lubatud.

Tartu ringkonnakohtu 16.09.2022 otsusest 1-22-822 nähtus aga, et kannatanu ütles häirekeskuse kõnes tõe mitte vastava väljendi, mille osas andis ta maakohtus risküsitluse käigus ammendava seletuse.²²² Kannatanu hilisemad selgitused olid nii maa- kui ka ringkonnakohtu jaoks veenvad ega andnud alust kannatanu ütluste usaldusväarsuses kahelda.²²³ Muud sisulist tõendiväärtuslikku hinnangut kolleegium häirekeskuse kõne salvestisele kui tõendile ei andnud.

---

²¹⁵ TrtRnKo 19.04.2018, 1-18-107, p 29.

²¹⁶ TrtRnKo 03.10.2016, 1-15-10622.

²¹⁷ TlnRnKo 27.07.2022, 1-21-6014, p 4.6, TrtRnKo 06.06.2022, 1-22-297, p 32, TlnRnKo 25.03.2022, 1-21-3307, p 9.3, TlnRnKo 12.01.2022, 1-21-4790, p 7, TlnRnKo 19.06.2023, 1-21-8140, p 14.1, TlnRnKo 15.12.2022, 1-21-8902, p 6.5, TrtRnKo 13.09.2022, 1-22-875, TrtRnKo 28.09.2021, 1-20-9571.

²¹⁸ TrtRnKo 20.09.2022, 1-22-882, TrtRnKo 06.06.2022, 1-22-297, p 32, TlnRnKo 12.01.2022, 1-21-4790, p 7, TrtRnKo 28.09.2021, 1-20-9571, TrtRnKo 25.01.2021, 1-19-10088, p 46, TrtRnKo 29.01.2021, 1-19-9457, p 27.

²¹⁹ TrtRnKo 10.02.2021, 1-20-4416, p 19.

²²⁰ TrtRnKo 29.03.2022, 1-21-6627.

²²¹ *Ibidem*.

²²² TrtRnKo 16.09.2022, 1-22-822.

²²³ *Ibidem*.

Seevastu 16.02.2023 otsuses 1-22-1785 märkis Tartu ringkonnakohus, et häirekeskusesse tehtud kõne on operatiivset sekkumist vajav kõne, mil üldjuhul ei hakka inimene kurtma löögi tagajärjel valu tundmist.²²⁴ Seetõttu häirekeskusesse tehtud kõnes valu tundmisest teavitamata jätmine ei muuda ütlusi kohe ebausaldusväärseks.²²⁵ Seejuures ei selgitatud, kuidas operatiivse sekkumise vajadustest tehtud kõne ja seal räägitu on lubatav tõend. Tartu ringkonnakohtu 15.11.2023 otsuses 1-22-534 leidis aga kolleegium, et maakohus on veatult süüdistatava vägivallateos süüdi mõistnud märkides, et kriminaalasjas kogutud tõendid, milleks muuhulgas oli ka häirekeskuse kõne salvestis, sisaldavad kvaliteeti, mis kinnitavad kannatanu ütluste usaldusväärsust.²²⁶ Kuigi ringkonnakohus sisulist hinnangud tõendile ei andnud, oli kriminaalasjas maakohus pidanud kannatanu häirekeskuse kõnes räägitud usaldusväärseks põhjusel, et kannatanu jutt oli kiire ja paljusõnaline, samuti kostus häälest ärevus, mistõttu kohus veendus, et kannatanu oli just läbi elanud kõnes kirjeldatud olukorda ega olnud tegu väljamõeldisega.²²⁷

Samuti on kohtuvälistele avaldustele tuginedes järeldatud, et isikulise tõendiallika ütlused pole usaldusväärsed. Näiteks nõustus Tartu ringkonnakohus 23.09.2019 otsuses 1-18-7844 maakohtuga, et süüdistatava ütlused pole usaldusväärsed tuginedes häirekeskuse kõnes avaldatud informatsioonile ning lähisuhtevägivalla infolehtedele kirjutatule.²²⁸ Tartu ringkonnakohus on ütlusi ebausaldusväärseks pidanud ka põhjusel, et kannatanu võimendas häirekeskusele tehtud kõnes tegelikku olukorda ning andis häirekeskusele tõe mittevastavat informatsiooni.²²⁹

Tartu ringkonnakohus 23.03.2018 otsuses 1-17-7051 lähisuhtevägivalla infolehe kui tõendi kohta hinnangut ei andnud, kuid märkis, et maakohus on tõendeid hinnanud vastavuses menetlusõiguses sätestatud põhimõtetega.²³⁰ Maakohus oli süüdistatava süüdi mõistnud muuhulgas tuginedes häirekeskuse kõne salvestisele ja lähisuhtevägivalla infolehele.²³¹ Maakohus leidis, et kuivõrd lähisuhtevägivalla infolehe on täitnud patrullpolitseinik kannatanu öeldu alusel ning patrullpolitseiniku ütlused on kooskõlas lähisuhtevägivalla infolehel kajastatuga, ei ole põhjust kahelda nendes tõendites nähtuva tõe vastamises.²³² Tallinna

---

²²⁴ TrtRnKo 16.02.2023, 1-22-1785.

²²⁵ *Ibidem.*

²²⁶ TrtRnKo 15.11.2023, 1-22-534, p 4.1.

²²⁷ *Ibidem.*

²²⁸ TrtRnKo 23.09.2019, 1-18-7844.

²²⁹ TrtRnKm 17.04.2020, 1-19-7689.

²³⁰ TrtRnKo 23.03.2018, 1-17-7051, p 3.3.

²³¹ *Ibidem.*

²³² *Ibidem.*

ringkonnakohtu kriminaalkolleegium on 30.09.2020 otsuses 1-20-2139 tõdenud, et lähisuhtevägivalla infolehel kajastatu on kooskõlas KrMS § 63 lg 1 ning KrMS § 66 lg 2¹ p 2 ja § 289 loogikaga märkides, et kannatanu kohtus antud ütlustes oleks põhjust rohkem kahelda, kui need oleks selges vastuolus vahetult pärast sündmust räägituga, mis on talletatud lähisuhtevägivalla infolehel.²³³

Olukorras, kus süüdistatava ja kannatanu ütlusi on kohus pidanud ebausaldusväärseks, on ringkonnakohus pidanud põhjendatuks süüdistuse tõendamisel lähtuda sündmuskohale kutsutud politseinikest tunnistajate ütluste, nende vormikaamerate salvestiste, kannatanu häirekeskusesse tehtud kõnede, kiirabikaardi ja lähisuhtevägivalla infolehe tõendikogumist.²³⁴

Autori hinnangul on eeltoodud lahenditest esiteks võimalik järeldada, et politseiametniku vormikaamera salvestisel, häirekeskuse kõnes ja lähisuhtevägivalla infolehel olevaid kohtuväliseid seletusi saab alati kasutada inimese kohtuistungil antud ütluste usaldusväärsuse kontrolliks. Kohtuväliseid seletusi usaldusväärsuse kontrolliks kasutades tõdesid kohtud, et isikulise tõendiallika ütlused on usaldusväärsed, sest kattuvad dokumentaalsetes tõendites või salvestisel talletatud infoga. Autori hinnangul ilmestavad uuritud lahendid sedagi, kuidas kohtud on kasutanud kohtuväliste avaldustega dokumente ja salvestisi teiste tõendite kinnitamiseks, kuid sellist KrMS regulatsiooni Eesti tõendamisreeglites ei ole. KrMS § 289 lubab usaldusväärsuse kontrolliks avaldada üksnes sellist teavet, mis on vastuolus risküsitlusel antud ütlustega, kuid säte ei reguleeri kohtuväliste seletuste kasutamist ütluste usaldusväärsuse kinnitamiseks.

Teiseks järeldab autor, et kohtud on politseiametniku vormikaamera salvestist, häirekeskuse kõne salvestist ja kuni 2022. aasta Riigikohtu lahendini 1-21-5229 ka lähisuhtevägivalla infolehte pidanud lubatavataks tõendiks hindamata nendel jäädvustatud kohtuväliste seletuste olemust ja lubatavust. Kohtud on üksnes viidanud teabekandjatele kui tõenditele või nõustunud maakohtu tõendikogumiga andmata sisulist hinnangut tõendi lubatavusele. Sellest tulenevalt järeldab autor, et märkimisväärsel arvul kohtuasjades ei ole kohtud näinud kohtuväliste seletuste tõendina lubatavuses probleemi. Seejuures ei olnud suuri erinevusi Eesti eri kohtute praktikas.

---

²³³ TlnRnKo 30.09.2020, 1-20-2139, p 57.

²³⁴ TrtRnKo 26.09.2019, 1-19-4534, p 40.

3. VÕIMALIKUD LAHENDUSED KOHTUVÄLISTE AVALUSTE TÕENDINA KASUTAMISEKS EESTI TÕENDAMISSÜSTEEMIS

Kohtu tähelepanekud tunnistaja käitumise ja oleku kohta võivad süüdistatava seisukohast olla tunnistaja usaldusvääruse osas väga vajalikud ning suure tähtsusega.²³⁵ Seetõttu kehtib kriminaalmenetluses ka põhimõte, et kohtuväliste ütluste ja avalduste keeld aitab tagada kohtuliku uurimise suulisust ja vahetust.²³⁶ Samas muudavad liigselt ranged piirangud kuriteo avastamise ja hilisema tõendamise ebatõhusaks.²³⁷ Menetluse võistlevuse põhimõttega ei saa õigustada rangete reeglite olemasolu, samuti ei tulene EIK praktikast, et võistlevas menetluses võib kasutada üksnes ütlusi, mida on kontrollitud risküsitlemisel.²³⁸

Õigussüsteemi toimimise ja inimeste võrdse kohtlemise tagamiseks on oluline, et seadust kohaldataks ühetaoliselt ning kohtud käsitleksid tõendeid ühtemoodi. Magistritöös uuritud kohtulahendid näitasid, et Eesti kohtute praktika on kohtuväliste seletuste tõendina lubatavuse osas erinev. On kohtunikke, kes eristavad, et dokumentaalsetes tõendites ja salvestistel on inimeste kohtuvälised avaldused, mida ilma piiranguid kohaldamata ei saa tõendina kasutada. Samas on kohtunikke, kes otsust tehes tuginevad kohtuväliselt räägitule ning nende kaalutlustest ei selgu vahetegu. Seda, milline kaal konkreetsel tõendil konkreetses kriminaalasjas on, ei ole võimalik seaduse või kohtupraktikaga paika panna. Küll aga on võimalik anda kohtunikele suuniseid, millest lähtuvalt saab hinnata, kuidas kohtuväline avaldus konkreetses olukorras liigitub ning kas see on tõendina lubatav.

3.1. Kohtuväliste avalduste liigitamine

Magistritöös uuritud teabekandjad ei liigitu KrMS § 63 lg 1 loetellu üheselt mõistetavalt. Samuti selgus kohtupraktikast, et kohtunikud käsitlevad teabekandjaid tõendina erinevalt, kusjuures paljudes lahendites kohus ei öelnud, millise KrMS § 63 lg 1 tõendiliigi alla teabekandja liigitub. Uuritud teabekandjad sisaldavad kohtuväliseid seletusi, mis on eelkõige tehtud enne kriminaalmenetluse alustamist. Seetõttu võivad need olla seotud mõne teise menetlusliigiga, näiteks haldus- või vääртеomenetlusega, aga võivad olla tehtud ka

---

²³⁵ Lõhmus 2014, lk 692.

²³⁶ *Ibidem*, lk 694.

²³⁷ Lõhmus 2012, lk 697.

²³⁸ *Ibidem*, lk 697.

igapäevaelus, näiteks inimese e-kiri uurimisasutusele või patsiendi selgitused juhtunu kohta arstile. Kuna kriminaalmenetluse väliselt kogutud tõendid peavad paigutuma mõne KrMS § 63 lg 1 tõendi vormi alla, vastama KrMS § 64 tõendite kogumise üldtingimustele või peab olema järgitud teatud kriminaalmenetluslikke garantiisid,²³⁹ peavad neile tingimustele vastama ka kohtuvälised avaldused, mis on erinevates dokumentaalsetes tõendites või salvestistel fikseeritud.

3.1.1. Kohtuväliste avalduste tõendiliik

Esiteks tuleb tõdeda, et KrMS § 63 lg 1 sätestatud lubatavate tõendiliikide loetellu politseiametniku vormikaamera salvestise, häirekeskuse kõne, lähisuhtevägivalla infolehe, seletuskirja ja e-kirjavahetuse paigutamiseks palju võimalusi pole. Nimelt kohtuväliseid avaldusi ei saa pidada kahtlustatava, süüdistatava, kannatanu ja tunnistaja ütlusteks, kuna KrMS kohaselt on ütlus inimese teave, mis on saadud ülekuulamise tulemusena ning on protokollis vormistatud.²⁴⁰ Samuti ei saa politseiametniku vormikaamera salvestist, kus on fikseeritud kohtuvälised seletused, pidada KrMS § 63 lg 1 järgi videosalvestiseks. KrMS tähenduses on videosalvestis kui iseseisev tõendiliik tõendusliku väärtusega üksnes juhul, kui videosalvestis on saadud uurimistoimingu käigus, kajastab toimingu käiku ning on vormistatud uurimistoimingu protokollis.²⁴¹ Politseiametniku vormikaamera salvestis jäädvustatakse riikliku järelevalve ja korrakaitse raames, mistõttu ei allu see KrMS reeglitele ning sellist videot ei saa pidada uurimistoiminguga seotuks.

Teisalt muuks dokumendiks KrMS § 63 lg 1 kohaselt võiks pidada dokumentaalseid tõendeid, millel on talletatud kohtuväline avaldus. KrMS § 123 lg 1 kohaselt saab tõendina kasutada dokumenti, mis sisaldab teavet tõendamiseseme asjaolude kohta. Dokumendi mõiste on seotud asitõendi definitsiooniga, kuivõrd KrMS § 123 lg 1 tähenduses ei saa dokumendiks pidada sellist dokumenti, millel on asitõendi tunnused (KrMS § 123 lg 2). Õiguskirjanduses on ka märgitud, et terminiga „dokument“ saab nimetada selliseid materiaalseid teabekandjaid, millele on märgisüsteeme kasutades kantud mõtestatud teave, kuid mis ei ole uurimistoimingu, kohtuistung või jälitustoimingu protokoll.²⁴² Samuti on KrMS § 123 lg 1 tähenduses dokumendiks võimalik pidada originaaldokumendi koopiat ja ära kirja, kui need sisaldavad

---

²³⁹ RKKKo 3-1-1-116-10, p 8.

²⁴⁰ Kergandberg, E. KrMS § 63 kamm 7.

²⁴¹ RKKKo 3-1-1-21-09, p 9.1, RKKKo 3-1-1-83-15, p 9.

²⁴² Kergandberg, E. KrMS § 123 kamm 1.

teavet tõendamiseseme asjaolude kohta.²⁴³ Riigikohtu kriminaalkolleegium on väljakujunenud praktikas leidnud, et muuks dokumendiks KrMS § 63 lg 1 tähenduses saab pidada ka mõnes teises kriminaalasjas koostatud dokumente, sh süüdistusakti, kohtuotsust ja kohtuistungiprotookolli, kuid seda üksnes usaldusväärse hindamiseks.²⁴⁴ Samuti loetakse muuks dokumendiks e-kirjade väljatrükke²⁴⁵ ja julgeolekuasutuste seaduse alusel kogutud teabe põhjal koostatud teabehanke kokkuvõtteid.²⁴⁶ Ühtlasi on kohtupraktikas peetud süüdistatava omakäelisi avaldusi kolmandatele isikutele (nt tööandjale) muuks dokumendiks, kuna avaldust ei tehtud kriminaalasja menetlejale, mida oleks menetlusdokumendina pidanud vormistama ülekuulamise protokollis.²⁴⁷ Magistritöös uuritud teabekandjatest tuleb eeltoodut silmas pidades lähisuhtevägivalla infoleht, seletuskiri ja uurimisasutusele saadetud e-kiri KrMS § 63 lg 1 kohaselt liigitada muuks dokumendiks.

Salvestisi puudutavalt on Riigikohtu praktikas märgitud, et eraelulise vestluse salvestis on muu teabesalvestis.²⁴⁸ Muuhulgas on selle kohta kolleegium öelnud, et kohtuistungis suulisuse ja vahetuse tagamiseks tuleks salvestise vahetat kohtus kuulamist eelistada selle protokollile.²⁴⁹ Politseiametniku vormikaamera ja häirekeskuse kõne salvestis on materiaalses mõttes samasugused salvestised nagu on eraelulise vestluse salvestis. Nimetatud salvestised on küll salvestanud politseiametnik või häirekeskuse töötaja mitte avaldaja ise, kuid see ei muuda salvestise tõendiliigina käsitlemist. Seetõttu tuleb politseiametniku vormikaamera ja häirekeskuse kõne salvestist pidada KrMS § 63 lg 1 tähenduses muuks teabetalletuseks.

KrMS § 63 lg 1 tõendiliikide loetelu on piisavalt avar, et magistritöös uuritud dokumente ja salvestisi saab liigitada kas muuks dokumendiks või muuks teabetalletuseks. Kuigi tõendi lubatavust ei mõjuta see, millise KrMS § 63 lg 1 sätestatud tõendiliigi alla teabekandja liigitatakse, on kohtud pidanud vajalikuks lahendites ära mainida, millise KrMS § 63 lg 1 tõendiliigi alla kohtuvälist seletust sisaldav teabekandja liigitatakse. Seega kuna kohtuväliste seletustega teabekandjad paigutuvad nn rangete tõendiliikide loetellu, on võimalik neid tõendina lubatavaks pidada. Tõendiliikide loetellu kuulumisest on aga olulisem hinnata, kuidas liigitub kohtuväline avaldus.

---

²⁴³ RKKKo 3-1-1-46-10, p 8.3.1.

²⁴⁴ RKKKo 3-1-1-96-11, p 7.2, RKKKo 3-1-1-100-07, p 7, RKKKo 3-1-1-98-07, p 7.

²⁴⁵ Kergandberg, E. KrMS § 123 komm 5.

²⁴⁶ RKKKo 1-21-1421, p 79, RKKKo 3-1-1-101-16, p 20.

²⁴⁷ RKKKo 3-1-1-117-13, p 7.

²⁴⁸ RKKKo 3-1-1-33-11, p 9, RKKKo 3-1-1-5-09, p 9.

²⁴⁹ RKKKo 3-1-1-5-09, p 9.

3.1.2. Kohtuväliste avalduste jagunemine tunnustuslikeks ja mittetunnustuslikeks avaldusteks

Magistritöös uuritud kohtupraktika analüüsist selgus, et dokumentidel ja salvestistel on väga palju erinevat informatsiooni, mida kasutatakse kriminaalmenetluses tõendina. Seejuures ei ole senises Eesti kohtupraktikas otsesõnu kohtuväliseid avaldusi tunnustuslikeks ja mittetunnustuslikeks jagatud. Arvestades, et Ameerika Ühendriikide tõendamissüsteem järgib väga rangelt konfrontatsiooniõigust, kuid lubab usaldusväärset ja asjakohast teavet seaduses ja kohtupraktikas sätestatud tingimustel tõendina kasutada, oleks Eestil mõistlik Ameerika Ühendriikide süsteem võtta eeskujuks.

Politseiametniku vormikaamera salvestise tõendina vajalikkust ilmestas uuritud kohtupraktika, sest otsingutulemus andis väga suure arvu lahendeid, milles kohtud on otsust tehes neile tõendina tuginenud. Tartu ringkonnakohtu viimastest lahenditest selgus, et kolleegium on hakanud vormikaamera salvestisel olevaid kohtuväliseid seletusi pidama ütlusteks ning jätnud need sel põhjusel lubatud tõendikogumist välja. Kuigi politseiametniku vormikaamera salvestisel võib olla jäädvustatud, kuidas süüdistatav või kriminaalmenetluses ütluste andmisest keeldumise õigust omav inimene, selgitab teo asjaolusid, ei ole õige seletust üksnes sel põhjusel, et see on saadud kohtuväliselt, pidada lubamatuks. Vahtetagemisel, kas politseiametniku vormikaamera salvestisel jäädvustatud kohtuväline avaldus on lubatav, tuleks lahendi *Davis vs. Washington* eeskujul põhieesmärgi testist tulenevalt avaldusi liigitada. Tuginedes *Davis vs. Washington* kohtulahendis väljendatud seisukohale, sõltub politseiametnikule tehtud kohtuvälise seletuse jagamine konkreetse olukorra asjaoludest ning igat üksikjuhtumit tuleb eraldi hinnata.²⁵⁰

Politseiametniku vormikaamera salvestisel jäädvustatakse sündmuskoha üldine olustik koos inimeste jutuga. Kui politsei saabub sündmuskohale, on esimeste küsimuste esitamise eesmärk eelkõige mõista, kas tegemist on ohuolukorraga. Seetõttu on ka vastused nendele küsimustele vajalikud ohuolukorra tuvastamiseks. Võttes eeskujuna Ameerika Ühendriikide kohtupraktika põhieesmärgi testist, tuleks seega inimese selgitusi pidada mittetunnustuslikeks kohtuvälisteks avaldusteks, kui tagantjärele politseiametniku vormikaamera salvestist hinnates viitavad objektiivsed asjaolud, et sündmuskohal politseiametniku küsimuste küsimise ja neile vastuste saamise eesmärk oli käimasoleva ohuolukorra lahendamine.²⁵¹ Juhul, kui politseiametniku vormikaamera salvestisel jäädvustatud vestluse puhul tekib kahtlus, et politseiametniku

---

²⁵⁰ *Davis v. Washington*, 547 U.S. 813 at 828 (2006).

²⁵¹ *Ibidem*, at 813, 822.

küsimuste küsimise eesmärk ei olnud enam ohuolukorraga seotud, vaid politseiametnik püüab saada vastuseid, mis minevikus juhtus, tuleb kohtuväliseid avaldusi pidada tunnustuslikeks.²⁵² Sellisel juhul kohtuvälisele seletusele tõendina tugineda ei saa.²⁵³ Kohtuvälise avaldusena ei saa lubatavaks pidada väljaütlemisi, mis on saadud kavatsusega neid hiljem kriminaalmenetluses tõendina kasutada. Seetõttu leiab autor, et politseiametniku vormikaamera salvestisel jäädvustatud kohtuvälise seletus võib ühes osas olla tunnustuslik ja teises osas mitte.

Vastupidiselt politseiametniku vormikaamera salvestisel olevate kohtuvälise seletuste liigitamisele, on häirekeskuse kõnes avaldatut võimalik üheselt jagada. Häirekeskusesse tehtud kõnes inimese räägitu on pea alati seotud käimasoleva ohuolukorra lahendamisega. Hädaabikõne eesmärk on häirekeskuse töötajale anda esmane informatsioon, et saada võimalikult kiirelt vajalikku abi. Isegi, kui häirekeskuse töötaja küsib helistajalt täiendavaid küsimusi, ei ole nende eesmärk koguda tõendusmaterjali hilisemaks kriminaalmenetluseks, vaid saada kogu vajalik informatsioon ohuolukorra ohutuks lahendamiseks. Seetõttu Ameerika Ühendriikide ülemkohtu põhieesmärgi testi eeskujul on häirekeskuse kõnes jäädvustatud kohtuvälised avaldused mittetunnustuslikud.²⁵⁴

Kohtulahendi *Davis vs. Washington* põhieesmärgi testi eeskujul tuleb lähisuhtevägivalla infoleht liigitada tunnustuslikuks. Lähisuhtevägivalla infoleht on politseiametniku, kes on võimaliku ohuolukorra tõttu sündmuskohale läinud, koostatud dokument. Isegi, kui esmane reageerimine on põhjendatud ohuolukorraga ja vormikaamerale jäänud selgitused sellest tulenevalt mittetunnustuslikud, koostatakse lähisuhtevägivalla infoleht peale üldise olukorra selgeks tegemist. Seega lähisuhtevägivalla lehe koostamise eesmärk ei ole enam võimaliku ohu tuvastamine, vaid luuakse dokumentaalne tõend jätkutegevuste jaoks ning sellele kirja pandud kohtuvälise seletuste puhul ei ole võimalik objektiivsetele asjaoludele tuginedes järeldada, kas kõik toimus käimasoleva ohuolukorra ajal.²⁵⁵ Samuti ei saa hinnata, kas avaldaja oli veel tajutu mõju all. Sama seisukoht tuleneb ka Riigikohtu otsusest 1-21-5229, kuigi kriminaalkolleegium kohtuvälise avalduse tunnustuslikuks ja mittetunnustuslikuks liigitamist ei kasutanud. Siiski ei ole välistatud, et objektiivsetele asjaoludele tuginedes saab järeldada, et lähisuhtevägivalla infolehe täitmise eesmärk polnud tõendi loomine hilisemaks kriminaalmenetluseks. Sellisel juhul saab kohus lähisuhtevägivalla infolehel kajastatud teavet ja koostamise asjaolusid hinnates järeldada, et kohtuvälise avaldus pole tunnustuslik.

---

²⁵² *Ibidem*, at 828.

²⁵³ *Ibidem*.

²⁵⁴ *Ibidem*.

²⁵⁵ *Ibidem*.

Ka e-kirjad ja seletuskirjad võivad sisaldada väga erinevat informatsiooni, samuti võib nende kirjutajaks olla süüdistatav ise. Ameerika Ühendriikide kohtupraktika eeskujul ei ole võimalik ametiisikule koostatud seletuskirja, samuti uurimisasutusega e-kirjavahetust *Crawford vs. Washington* kohtuasjas sõnastatud liigitusest tulenevalt jagada. Seda põhjusel, et *Crawford vs. Washington* kohtuasjas jättis kohus tunnistuslike avalduste definitsiooni hilisemate kohtuasjade kujundada ning selliste olukordade näitel pole Ameerika Ühendriikide ülemkohtu praktikas seisukohta võetud. Küll aga selgus kuuldusi ja nende liigitamist käsitletud ülemkohtu lahenditest üldine põhimõte, et politseiametnikele tehtud avalduste puhul ei saa politseiametnik tõendi kogumisest loobuda, sh isikulise tõendiallika ülekuulamisest, ning kuuldused on erandjuhtudel lubatud.²⁵⁶ Seda seisukohta on väljendanud ka Riigikohus.²⁵⁷

Seoses olukorraga, kus kahtlustatav või süüdistatav teeb menetlejale puhtsüdamliku ülestunnistuse, olgu menetleja poole pöördumine suuline või kirjalik, on Riigikohus leidnud, et tema öeldu on võrdsustatav ütlusega ning seda ei saa pidada KrMS § 63 lg 1 tähenduses muuks dokumendiks, vaid see peab olema vormistatud ülekuulamise protokollis.²⁵⁸ Kuigi tegemist oli ennast süüstava teabe esitamisega, tuleb sellest välja Riigikohtu põhimõte, et politseiametnikule tehtud avalduse korral ei saa politseiametnik jätta ülekuulamist tegemata.²⁵⁹ Kuivõrd uurimisasutusele saadetud e-kiri ja ametiisikule koostatud seletuskiri on ka omakäelised avaldused, lihtsalt e-kiri on elektrooniline, peaks sellest Riigikohtu seisukohast tulenevalt kohtuvälised avaldused tõendina kõrvale jätma ja avaldatu osas inimese nõuetekohaselt üle kuulama. Kui mingil põhjusel ei peaks ülekuulamine olema võimalik, võiks KrMS § 66 lg 2¹ p 3 alusel üle kuulata isiku, kellele ülestunnistus tehti. Pidades aga silmas Ameerika Ühendriikide FRE-s sätestatud erandeid, võiksid seletuskiri ja e-kirjavahetus olla kuulduse keelu erandile tuginedes lubatud.

Ameerika Ühendriikide kohtupraktikast tulenev kohtuvälise avalduste liigitus väljendub kaudselt ka Riigikohtu 27. septembri 2010 otsuses 3-1-1-67-10. Sarnaselt Ameerika Ühendriikide ülemkohtu praktikale, eristas ka Riigikohus menetlusvälisele isikule tehtud kohtuväliseid avaldusi, kuid ei sõnastanud selgelt, milline osa avaldusest on tunnustuslik ja mittetunnustuslik. Riigikohtu lahendi seisukoht sarnaneb ka Ameerika Ühendriikide FRE reeglga 803 (4), mis reguleerib olukordi, kus kohtuvälise avaldus on tehtud meditsiinilise diagnoosi või ravi jaoks ja on sellega mõistlikult seotud ning kirjeldab meditsiinilist haiguslugu,

---

²⁵⁶ Davis v. Washington, 547 U.S. 813 at 828 (2006), Michigan v. Bryant, 562 U.S. 344 (2011).

²⁵⁷ RKKKo 3-1-1-127-06, p 10.

²⁵⁸ *Ibidem*.

²⁵⁹ *Ibidem*.

mineviku või oleviku sümptomeid ja aistinguid, nende tekkimist või üldist põhjust. Kui avaldus vastab nendele tunnustele, langeb see kuulduste keelu erandi alla ning on kohtus lubatavaks tõendiks.

Eeltoodust tulenevalt tuleks Eesti kohtupraktikas kohtuväliseid seletusi liigitada Ameerika Ühendriikide eeskujul. Tõendi lubatavust hinnates tuleks seega kohtuväliste avalduste puhul esmalt liigitada seletus tunnistuslikuks või mittetunnistuslikuks. Sellest tulenevalt saab otsustada, kas politseiametniku vormikaamera salvestis, häirekeskuse kõne, lähisuhtevägivalla infoleht, seletuskiri ja e-kirjavahetus on tervikuna lubatavad tõendid, sh koos kohtuväliste seletustega, või saab teabekandjat kasutada üksnes teabe osas, mis pole tulnud isikulise tõendiallika jutust. Kuna aga kohtuvälised seletused sarnanevad ütlustele, tuleks lubatavuse puhul hinnata, kas kohtuvälise avalduste tõendina kasutamine annab kriminaalmenetluslikke garantiisid.

3.2. Praktilised võimalused tulevikus kohtuväliste avalduste tõendina kasutamiseks ja soovitused seadusemuudatusteks

Kuriteo asjaolude tõendamise eesmärk peaks olema, et kogu oluline teave jõuab kriminaalmenetluse kujul, kus teabe täpsuse vähenemine on võimalikult suurel määral ära hoitud. See eeldab, et kohtuni jõuaksid tõendid võimalikult algkujul, sh kohtuvälised seletused oma kõige ehedamas olekus. Eestis kehtivad tõendamisreeglid lähtuvad justkui arusaamast, et kirjalikud tõendid on usaldusväärsemad kui isikuliste tõendiallike kohtuväliselt tehtud avaldused.²⁶⁰ Isegi ülekuulamise protokolliga kohtu koostades püsib oht, et ülekuulamist läbi viiv menetleja ei pane kohtueelses menetluses antud ütlusi korrektselt kirja, mistõttu informatsioon moondub või läheb kaotsi.²⁶¹ Sellest hoolimata on ülekuulamisprotokollis vormistatud kohtueelseid ütlusi võimalik kasutada tõendina seaduses sätestatud tingimustel. Samuti on tunnistaja ütluste puhul teabe täpsuse vähendamiseks sätestatud KrMS olukorrad, millal võib teabe vahetu tajuja asemel kohtuistungil tunnistusi anda teabe vahendaja. Kui aga tegemist on teabega, mis jõuab kriminaalmenetluse dokumendil või salvestisel, ei näe KrMS tõendi lubatavuse regulatsiooni ette.

---

²⁶⁰ Kangur 2015, lk 109.

²⁶¹ Kangur 2008, lk 14.

Kehtivate KrMS tõendamisreeglite kohaselt saab teabekandjal, olgu see salvestisel või dokumendis, avalduse fikseerinud inimest pidada KrMS § 66 lg 2¹ kohaselt vahendlikuks tunnistajaks. Sellisel juhul tuleb kohtuvälise seletuse talletaja või saaja kuulata tunnistajana ülenende tõendamiseseme asjaolude kohta, millest ta on saanud teadlikuks teise isiku vahendusel arvestades kehtivaid erandeid. Vastava teabetalletuse, kus on kohtuvälise seletuse fikseeritud, saab lisada kohtueelses menetluse tunnistaja ülekuulamise protokollis lisasse. Ameerika Ühendriikide, kus kuuldus on Eestiga võrreldes põhjalikumalt reguleeritud, seaduse ja kohtupraktika eeskujul leiduks kohtuvälise seletuse tõendina kasutamiseks paremaid võimalusi.

Esiteks võiks ka Eesti seadusandja sõnastada kohtuvälise avalduse definitsiooni, mis aitaks üheselt mõista kohtuvälise avalduse olemust. Seejuures on väga oluline, et suulised ja kirjalikud kohtuvälised seletused oleksid võrdsustatud. Ühelt poolt on kuuldused keelatud, kuna neid tõendina kasutades ei ole tagatud kõik kriminaalmenetluses ettenähtud õigused. Teisalt pole nad lubatud, sest kuulduste usaldusväärsus on küsitav. Olukorras, kus kuuldus on tõendina usaldusväärne ning erandile tuginedes tõendina kasutamine lubatav, ei tohiks eristada kohtuvälise avalduse kohtuni jõudmise viise. Ühiskondlikke muutusi ning tehnilisi arenguid arvestades ei tohiks õigussüsteemis teha vahet, kas kohtuvälise seletust annab edasi inimene, see edastatakse dokumendil või mängitakse ette kõne- või videosalvestis, millel kohtuvälise seletus on talletatud. Ameerika Ühendriikide FRE sätetatu eeskujul tuleks Eesti seadusandjal või Riigikohtul kujundada praktikat, mille kohaselt peetakse Eesti kriminaalmenetluses *hearsay*-tõendiks inimese kohtuvälise suulist või kirjalikku seletust tõendamiseseme asjaolude kohta, mida on soov kasutada kriminaalmenetluses tõendina ning neile kohalduks samad reeglid.

Üksnes *hearsay*-tõendi määratlemisest aga ei piisa. Kohtuvälise seletuse tõendina lubatavuseks on vaja reguleerida seaduse tasandil olukorrad, millal kohtuväliseid seletusi peetakse usaldusväärseks ning nende kasutamine ei riku süüdistatava õigusi. Kehtiv KrMS näeb ette üksnes § 66 lg 2¹ kuulduste keelu erandi, kuid see ei võimalda kõikide kohtuvälise seletuse lubatavust hinnata. Õigusmaastiku ja tõendite arenemise valguses paistis kohtupraktikast välja, et ka kohtutel on raskusi kohtuvälisele avaldusele hinnangu andmise ja KrMS sätete alla paigutamise. Kohtuvälised avaldused on tõendid, mis oma eheduse ja spontaanse iseloomu tõttu oleksid vajalikud ja sobilikud tõe väljaselgitamiseks. Teabekandjate kasutamine ka sellel talletatud kohtuvälise seletuse osas on analüüsitud kohtupraktika valguses vajalik enim vägivalda kuritegude juhtumites.

Kohtuväliste avalduste tõendina lubatavuse hindamisel tuleks esmalt vaadata, mis informatsiooni konkreetne seletus sisaldab ja millises elulises olukorras on see tehtud. Sellest tulenevalt saab Ameerika Ühendriikide ülemkohtu praktika eeskujul esmalt liigitada avaldused tunnistuslikeks ja mittetunnistuslikeks. Kuna aga kohtuvälise avalduse lubatavaks pidamiseks ei piisa üksnes, et avaldus oleks mittetunnistuslik, peab kohtuväliline avaldus vastama mõne kuulduse keelu erandile. Arvestades, et KrMS ei ole laiemalt kohtuväliste avalduste erandeid sätestatud, peaks analoogia korras lähenema KrMS § 66 lg 2¹ kaudu, kuid õiglasemaks lähenemiseks oleks vaja sarnast sätet ka avalduste kohta, mida ei anna edasi tunnistaja. Seni, kuni eraldi KrMS regulatsiooni kohtuväliste avalduste kohta ei ole, tuleb olukorda lahendada olemasolevate võimalustega.

Lähtuvalt kohtuvälise seletuse andmise asjaoludest, on politseiametniku vormikaamera salvestisel talletatud inimese juttu võimalik liigitada mõlemat moodi. Kui avaldatut hinnates selgub, et see liigitub mittetunnistuslikuks kohtuväliseks avalduseks, võiks Ameerika Ühendriikide FRE kuulduste keelu eranditena kohalduda sündmuse või seisundi kirjeldus, mis on tehtud selle ajal või vahetult peale selle tajumist (FRE reegel 803 (1)), ehmatava sündmuse või olukorra põhjustatud erutusseisundis räägitu (FRE reegel 803 (2)), avaldaja kirjeldab avalduse tegemise aja vaimset, emotsionaalset või füüsilist seisundit (FRE reegel 803 reegel (3)). Need erandid on sisuliselt samad, mis KrMS § 66 lg 2¹ p 2 ehk vahetu emotsiooni ajal tehtud kohtuvälised avaldused. Nimetatud erandid on asjakohased eelkõige põhjusel, et politseiametnikule selgituste jagamine toimub tavaliselt vahetult peale sündmust. Mittetunnistuslikeks avaldusteks liigituvate tõendamiseseme asjaolude kohta tehtud kohtuväliste seletuste kasutamine oleks vajalik, kui tunnistaja kasutab kohtus õigust ütluste andmisest keelduda või tunnistatakse, et ei mäletata juhtunust väidetavalt midagi.

Võttes aluseks ringkonnakohtute viimaste lahendite seisukohad, on Eesti kohtupraktikas politseiametniku vormikaamera salvestisel talletatud inimeste selgituste tõendina kasutamine lubatud juhul, kui on järgitud ütluste kohta sätestatud reegleid. Alati kogu politseiametniku vormikaamera salvestisel talletatud jutu võrdsustamine ütlustega ei ole aga õige. Isegi, kui Eestis pole selliseid kuulduste keelu erandeid nagu Ameerika Ühendriikide õiguses, on võimalik terve ehk nn talupoja mõistusega avalduste sisule läheneda ja neid hinnata. Nagu magistritöös on eelnevalt järeldatud, võib politseiametniku vormikaamera salvestisel jäädvustatud jutt alguses olla mittetunnistuslik, kuid politseiametniku enda tegevuse ehk küsimuste küsimisega võib kohtuväliline seletus muutuda tunnistuslikuks. Sellise kohtuvälise seletuse lubatavuse puhul tuleb lähtuda Eesti kohtupraktikas kõlanud seisukohast. Olukorras,

kus politseiametnik saabub sündmuskohale korrakaitse tegevuse käigus käimasolevat ohuolukorda lahendama, kuid sündmuskohal viibivad inimesed hakkavad avaldama teavet juba toimunud sündmuse kohta ning objektiivsetele asjaoludele tuginedes peaks politseiametnik aru saama, et edasine seletus on tõendina vajalik kriminaalmenetluses, tuleb tutvustada avaldajale tema õigusi ja kohustusi ning allutada ta videoülekuulamisele. Enamasti on politseiametniku vormikaamera salvestis oluline tõend vägivalla juhtumite puhul, kus tihti võivad asjaosalised politseiametnike sündmuskohale saabumisel olla joobeseisundis. Sellises olukorras on tunnustuslikku kohtuvälist seletust võimalik tõendina kasutada, kui videosalvestiselt on aru saada, et avaldaja oli rääkimise ajal arusaamisvõimeline. Samuti peab olema tagatud õiguste ja kohustuste tutvustamine. Mittetunnustuslike kohtuväliste avalduste puhul joobeseisund tõendina lubatavust ei mõjuta, küll aga seaks see kahtluse alla seletuse usaldusväärsuse.

Eeltoodust järeldub, et politseiametniku vormikaamera salvestisel jäädvustatud inimese selgituse tõendina lubatavus taandub hetkele, mil korrakaitse tegevus muutus võimaliku kriminaalmenetluse tarbeks tõendi kogumiseks. Olukorras, kus politseiametniku vormikaamera lülitatakse sisse sündmuskohale saabudes, saab kaamera kasutamise eesmärk olla kas meetmete kasutamise protokollimine või tõendi jäädvustamine.²⁶² Kui kohtuvälises seletuses hakatakse avaldama fakte juba toimunud sündmuse kohta, on politseiametnikel vaja olukorda jäädvustada KrMS reeglitest lähtuvalt ja kui seda ei tehta, pole hiljem võimalik kasutada teabekandjal talletatud seletusi tõendina. Juhul, kui kohtuvälise seletuse tegijat teavitatakse nõuetekohaselt tema õigustest ja kohustustest, saab kohtupraktikas väljendatud seisukohale tuginedes võrdsustada politseiametniku vormikaamera salvestise kohta koostatud vaatlusprotokolli ülekuulamise protokolliga, millele kehtiksid kohtueelsete ütluste kohta sätestatud reeglid. Kui seda ei tehta, ei saa neid selgitusi kasutada tõendamiseseme asjaolude tõendamiseks, küll aga saab kohtuväliseid selgitusi kasutada usaldusväärsuse hindamiseks, kui inimese jutt, mis on salvestatud politseiametniku vormikaamera salvestisel, erineb kohtus antud ütlustest.

Kohtupraktika analüüsist selgus, et kohtuväliseid avaldusi on kasutatud lisaks usaldusväärsuse kõigutamisele ka isikulise tõendiallika ütluste kinnitamiseks. Kehtiv KrMS § 289 regulatsioon sellist võimalust ette ei näe. Samas olukordade jaoks, kus on soov tugevdada tunnistaja kohtus antud ütlusi, oleksid kohtuvälised seletused võimaluseks, kuidas kohtule näidata, et tunnistaja on sündmuse toimumisest kuni kohtuistungini andnud samasisulisi ütlusi. Samuti oleks

---

²⁶² Andmekaitse Inspektsioon. Juhend kaamerate kasutamise kohta. Juhend on kehtestatud isikuandmete kaitse seaduse § 56 lg 2 punkti 1 alusel, lk 27. Arvutivõrgus: https://www.aki.ee/sites/default/files/dokumendid/kaamerate_juhend_10.11.2021.pdf (25.01.2024).

politseiametniku, kes kuulatakse kohtus KrMS § 66 lg 2¹ alusel üle, tunnistus selle kohta, mida talle sündmuskohal räägiti oluliselt usaldusväärsem, kui kohtus antud ütluste kinnitamiseks saab kohtus ette mängida politseiametniku vormikaamera salvestise. Sellisel juhul saab kohus veenduda, et inimene rääkis sündmuskohale saabunud politseiametnikule tõepoolest seda, mille kohta politseiametnik kohtus tunnistust andis ning oli tajutu mõju all. Selleks tuleks KrMS § 289 kõikidest lõigetest võtta ära lauseosa, mis lubab kohtueelseid ütlusi avaldada, kui need on vastuolus risküsitlusele antud ütlustega.

Häirekeskuse kõnes inimese räägitud jutu tõendiks pidamisega ei ole probleemi ei Eesti kohtupraktika ega Ameerika Ühendriikide kuulduste erandite ning kohtupraktika valguses. Häirekeskuse kõnes avaldatu on enamasti vahetu abipalve, mil inimesed helistavad häirekeskusesse sooviga koha peale kutsuda kiirabi, kuid sündmuskohale tuleb ka politseipatrull. Tihti ei ole häirekeskuse töötajale informatsiooni avaldamise eesmärk seega kellegi hilisem kriminaalvastutusele võtmine, vaid see võibki olla kantud üksnes soovist saada meditsiiniabi. Häirekeskuse töötaja küsimused ega neile vastuste andmine ei ole kavatsusega koguda tõendeid. Kuivõrd häirekeskuse kõnes räägitu liigitub mittetunnistuslikuks, on ka need seletused sarnaselt politseiametniku vormikaamera salvestisel räägituga, tuginedes vahetu taju eranditele FRE kontekstis lubatud. Sellest järeldub, et häirekeskuse kõnes räägitud tõendina lubatavaks pidamine on ka edaspidi avalduste liigitust ja võimalikke erandeid arvestades menetlusreeglitega kooskõlas. Seda isegi juhul, kui kohtuvälise avalduse tegijat ei ole hiljem võimalik risküsitleda. Ka Eesti kohtupraktika analüüsist selgus, et kohtud on häirekeskuse kõne lubatavusel hinnanud, kas kõne tegemise ajal oli avaldaja veel toimunu vahetu mõju all.

Lähisuhtevägivalla infolehel olevate kohtuväliste seletuste tõendina kasutamisel tuleb lähtuda Riigikohtu seisukohast, kuid iseseisvat tõendiväärtust ei tohiks ilmtingimata välistatuks pidada. Lähisuhtevägivalla infolehel olevad seletused tuleb eelkõige liigitada tunnistuslikuks, mistõttu ei ole need ka vahetu taju eranditele tuginedes lubatavad. Nii nagu on Riigikohtu kriminaalkolleegium otsuses 1-21-5229 järeldanud, et dokumendil kajastatud selgituste osas ei saa teha tõsikindlat järeldust, kas avalduse tegija oli avalduse tegemise ajal veel tajutu mõju all²⁶³, tuleneb see põhimõtte Ameerika Ühendriikide ülemkohtu praktikast. Kuigi see teabekandja on pigem tunnistusliku kohtuvälise avalduse moodi, võib kohus sellest hoolimata leida, et konkreetse kriminaalasja asjaolusid arvestades on seletused mittetunnistuslikud, kuna

---

²⁶³ RKKKo 1-21-5229, p 20.

avaldus on tehtud käimasoleva ohuolukorra ajal. Sellisel juhul on lähisuhtevägivalla infolehel kajastatud seletused vahetu mõju all olemise eranditele tuginedes tõendina lubatud.

Magistritöös uurimise all olnud seletuskirja ja e-kirjavahetuse puhul ei saa eelnevate teabekandjatega võrreldes selliseid lubatavuse järeldusi teha. Esiteks ei olnud võimalik Ameerika Ühendriikide kohtupraktika eeskujul nimetatud teabekandjatel olevaid avaldusi jagada tunnistuslikeks ja mittetunnistuslikeks. Kuna uurimise all olidki just uurimisasutusele suunatud seletuskirjad ja e-kirjavahetus, tuleks Ameerika Ühendriikide ülemkohtu praktika pinnalt eeldada, et need on kõik tunnistuslikud. Nende puhul ei ole aga võimalik hinnata käimasolevat ohuolukorda. Samas Ameerika Ühendriikide FRE-s on säte, mille kohaselt süüdistatava enda kohtuväline avaldus ei ole kuuldus, isegi kui see on ennast süüstav (FRE reegel 801 (d) (2)). Võimuorganitele saadetud e-kirja ja neile koostatud seletuskirja kasutamise osas saaks sama järeldada, sest risküsitlemise õigust see ei riku. Küsimus tõusetub üksnes enese süüstamise osas, kuid kohtuistungil on võimalus kohtuväliselt öeldu kohta oma selgitused anda ning kohus saab järeldused teha ise.

Kuigi teabekandja olemust arvestades saab kohtuvälised avaldused jagada tunnistuslikeks ja mittetunnistuslikeks, tuleb see otsus teha kohtul, kes tõendi vastu võtab. Juhul, kui magistritöös uuritud dokumentidel ja salvestistel olevaid kohtuväliseid seletusi hinnates kohus leiab, et need tõesti on tunnistuslikud, ei saa neid seletusi tõendina kasutada, v.a kui avalduse tegijat oli eelnevalt võimalik risküsitleda või ta annab tunnistuse ka kohtus. Kuigi tunnistuslike kohtuväliste avalduste iseseisva tõendina kasutamine Ameerika Ühendriikide kohtupraktikas on lubatud ka olukorras, kus tunnistaja pole kohtuks kättesaadav, laienevad tunnistaja kättesaamatuse kuulduse keelu erandid neljale üksikule juhule, millest magistritöös uuritud kohtuväliste avalduste puhul saaks asjakohane olla ainult üks. Juhul, kui kohtuvälise avalduse tegija on tunnistajana kättesaamatu, kelleks Ameerika Ühendriikide FRE kohaselt on inimene, kellele kohaldub ütluste andmisest keeldumise õigus; kes keeldub kohtu korraldustest hoolimata ütluste andmisest; tunnistab, et ei mäleta konkreetse asja asjaolusid; avaldaja on surnud või tal pole muu terviseseisundi tõttu võimalik kohtuistungil ütlusi anda või kui tunnistaja puudub kohtuistungilt ja eelnevalt ei ole olnud võimalik teda mõistlike pingutustega kätte saada, võiks lubatavaks pidada surmaeelseid avaldusi.

Uuritud Eesti kohtupraktikast ei tulnud välja ükski selline olukord, kuid sellest hoolimata võiks surmaeelne avaldus, mis on jäädvustatud näiteks politseiametniku vormikaamera salvestisel, lubatav olla. Seda erandit toetab ka praegune KrMS regulatsioon tunnistaja ütlustest, millest on

saanud teadlikuks teise inimese vahendusel. KrMS § 66 lg 2¹ p 1 ja § 291 lg 1 p 1 kohaselt on kuulmus lubatud, kui vahetatud tõendiallikat ei saa üle kuulata tema surma tõttu. Olukorras, kus kohtuväline seletus on ehedal kujul talletatud teabekandjal ning seadusega on lubatud tunnistajal selle avalduse kohta tunnistust anda, oleks igati mõistlik et tõendina kasutatakse seda allikat, kus kohtuväline avaldus on talletatud, selle asemel, et tingimata kuulata isikulist tõendiallikat üle, kes selle olukorra juures oli. Suriija tehtud avalduse usaldusväärsus ei sõltu sellest, kas kohtule esitatakse tõendina teabekandja koos surmaeelse avaldusega või annab surmaeelse avalduse kohta risküsitluse käigus ütlusi inimene, kellele see avaldus tehti. Seega isegi, kui tegemist on tunnistusliku avaldusega, mida politseiametniku vormikaamera näide näib kinnitavat, saab seda tunnistaja kättesaamatuse korral iseseisva tõendina kasutada. Loomulikult võiks Ameerika Ühendriikide eeskujul olla tunnistuslik kohtuväline avaldus tõendina lubatav, kui kohtuvälise avalduse on teinud surija või tunnistaja, kes pole kohtuistungiks süüdistatava tegevuse tõttu kättesaadav.

Kohtuväliste avalduste liigitamisest ja kuulmiste keelu eranditest hoolimata, on kõiki kohtuväliseid seletusi võimalik kasutada isikulise tõendiallika usaldusvääruse kontrolliks (KrMS § 289) või meenutamiseks (KrMS § 288 lg 9 p 3). Kohtupraktikas on tunnustatud KrMS 63 lg 2 alusel kohtuväliste avalduste kasutamist usaldusvääruse kontrolliks.²⁶⁴ Näiteks on leitud, et lapse antud selgitusi ekspertiisi käigus sündmuse kohta saab kasutada kannatanu ütluste usaldusvääruse kontrolliks, kuid neid lapse selgitusi ei saa kasutada tõendina sündmuse kohta, sest ekspert ei kuula isikut üle.²⁶⁵ Teisalt suureneb aga aina enam vajadus kasutada tõendina ka kohtuväliseid seletusi, mis on tehtud tõendamiseseme asjaolude kohta. Seda mitte ainult risküsitlemise asemel, vaid ka selle kõrval. Seega politseiametniku vormikaamera salvestisel, häirekeskuse kõnes, lähisuhtevägivalda infolehel, seletuskirjas ja e-kirjavahetuses talletatud avaldused on alati tõendina lubatavad isikulise tõendiallika usaldusvääruse kontrolliks või meenutamiseks, kuid neis talletatud seletuste tõendina kasutamine pole mustvalge olukord ning kohus peab igal üksikjuhul eraldi kaaluma, kas ja millises osas saab kohtuväliseid seletusi iseseisva tõendina kasutada. Samas kehtivate KrMS reeglite kohaselt ei saa kohtuväline avaldus olla kohtulahendi tegemisel ainsaks või otsustavaks tõendiks, kui kohtuvälise avalduse tegijat ei ole olnud võimalik risküsitleda (KrMS § 15 lg 3).

---

²⁶⁴ RKKKo 1-18-1247, p 37.

²⁶⁵ RKKKo 3-1-1-73-15, p 12.

Selleks, et kohtuväliseid avaldusi saaks suuremal määral kriminaalmenetluses tõendina kasutada, samuti tõendamiseseme asjaolude kohta iseseisva tõendina, on vaja teha seadusemuudatusi. Magistritöö autoril on kokkuvõtvalt kaks seadusemuudatuse ettepanekut:

1. KrMS regulatsiooni tuleb täiendada KrMS § 66 lg 2¹ sarnase sättega, mis kohalduks dokumentides ja salvestistel jäädvustatud kohtuvälisele seletustele.
2. KrMS § 289 tuleks muuta selliselt, et kõikidest lõigetest võetakse ära lauseosa „kui need on vastuolus risküsitlusel antud ütlustega”. Sellisel juhul saab kohtuväliseid avaldusi kasutada ka kohtus antud ütluste kinnitamiseks, mitte üksnes risküsitlemise käigus tõendamiseseme asjaolude meenutamiseks või usaldusväärseuse kontrolliks, kui kohtus antud ütlused on vastuolus muu dokumendi või teabetalletusega, mis sisaldab tunnistaja varasemat väidet.

Kohtuvälise avalduste liigitamise osas piisab, kui Riigikohus arendab kohtupraktikas õigust edasi selliselt, et jagab kohtuvälised avaldused Ameerika Ühendriikide eeskujul kaheks – tunnistuslikeks ja mittetunnistuslikeks. Politseiametniku vormikaamera salvestisel jäädvustatud kohtuvälise seletuse lubatavuse suurendamiseks peavad politseiametnikud olukorras, kus mõistavad, et korrakaitseline tegevus on muutunud kriminaalmenetluseks, tutvustama inimesele tema õigusi ja kohustusi ning võtma kohtuvälised selgitused KrMS reegleid järgides.

Kohtuvälise avalduste tõendina lubatavuse kokkuvõtteks tuleb märkida, et inimeste kohtuväliseid seletusi sisaldavate dokumentide ja salvestiste kohtumenetluses lubatavaks tõendiks pidamine võimaldab süüdistajal olla kindlam, et kogu kriminaalasjas olulist ja kuriteo kohta tervikliku pildi saamiseks vajalikku informatsiooni on võimalik tõendina kohtumenetluses kasutada. Kuivõrd kuriteo asjaolude ilmnemisel on kohustus kriminaalmenetlust läbi viia (KrMS § 6), oleks kuritegevust soodustav olukord, kus kuriteo asjaolud on jäädvustatud koos kohtuvälise seletustega usaldusväärsel teabekandjal, kuid see jäetakse tõendikogumist välja, sest on kuuldus ega saa olla iseseisvaks tõendiks. Eelkõige on selle kasutamise vajadus oluline, kui muu tõendusmaterjal ilma kohtuvälise seletuseta ei ole piisav või isikuline tõendiallikas langeb ära.

KOKKUVÕTE

Magistritöö peamine eesmärk oli teada saada, kas ja millistel tingimustel on võimalik politseiametniku vormikaamera salvestisel, häirekeskuse kõnes, lähisuhtevägivalla infolehel, seletuskirjas ja uurimisasutusele saadetud e-kirjas fikseeritud kohtuväliseid seletusi kriminaal-kohtumenetluses tõendina kasutada. Samuti seati töö eesmärgiks pakkuda välja kohtuväliste avalduste definitsioon ning liigitus, millest lähtuvalt saaks hinnata kohtuväliste avalduste tõendina lubatavust.

Teoreetiliste aluste eeskujuks võeti Ameerika Ühendriikide õigussüsteem, mis on pika võistleva kriminaalkohtumenetluse ajalooa. Arvestades, et Ameerika Ühendriikide õiguses järgitakse väga rangelt süüdistatava konfrontatsiooniõiguse tagamist, kuid sealses õiguses on reguleeritud *hearsay*-tõendite kasutamise lubatavus, otsiti Ameerika Ühendriikide seaduse ja kohtupraktika eeskujul kriteeriume kohtuväliste avalduste tõendina lubatavaks pidamiseks. Peale seda selgitati välja Eesti senine kohtupraktika seoses kohtuväliste avalduste tõendina lubatavaks pidamisega. Seejuures anti kokkuvõtlik ülevaade, kuidas on Eesti kohtutes politseiametniku vormikaamera salvestisel, häirekeskuse kõnes ja lähisuhtevägivalla infolehel kohtuväliseid avaldusi KrMS § 63 lg 1 tähenduses liigitatud ning tõendamiseks kasutatud. Edasi hinnati, kuidas tuleks magistritöös uuritud kohtuväliseid avaldusi KrMS § 63 lg 1 kohaselt liigitada ning Ameerika Ühendriikide kohtupraktika eeskujul jagada. Lõpetuseks järeldati, kuidas on olemasolevate kriminaalmenetluse reeglite juures võimalik kohtuväliseid avaldusi kriminaalmenetluses tõendina kasutada ning tehti seadusemuudatuse ettepanekud.

Kuulduste reegli ajaloolises arengus ja selle tänapäevases käsitluses rõhutati süüdistatava konfrontatsiooniõiguse olulisust. Kuulduse iseseisva tõendina kasutamine peab olema kooskõlas seaduste ja kriminaalmenetluse põhimõtetega, kuna kuuldust tõendina kasutades pole tagatud süüdistatava konfrontatsiooniõigus. Seda põhjusel, et enamasti ei ole avaldajat võimalik kohtuistungil risküsitleda kohtuvälise seletuse osas. Ameerika Ühendriikide FRE-s on sätestatud võrdlemisi detailne loetelu eranditest, millal kuuldus on tõendina lubatav. Samas ei piisa kuulduse lubatavuseks üksnes erandi alla langemisest. Seetõttu on Ameerika Ühendriikide ülemkohus jaganud *Crawford vs. Washington* kohtuasjas kohtuvälised avaldused tunnistuslikeks (*testimonial statement*) ja mittetunnistuslikeks (*nontestimonial statement*) avaldusteks. Ameerika Ühendriikide kriminaalsüsteemis on kohtuväliste avalduste eristamine oluline, sest üksnes tunnistuslikud kohtueelsed avaldused rikuvad süüdistatava konfrontatsiooniõigust. Ameerika Ühendriikide seaduse ja kohtupraktikaga tutvudes selgus, et

Davis vs. Washington kohtulahendis sõnastati põhieesmärgi test, mille alusel tuvastatakse, kas politseiametnikele tehtud kohtuväline avaldus on tunnistuslik. Põhieesmärgi testi järgi tuleb avalduse lubatavuse hindamisel tuvastada, kas selle tegemine toimus käimasoleva hädaolukorra ajal või mitte. Kui objektiivsed asjaolud näitavad, et politseiametnik on küsinud küsimusi eesmärgiga koguda hilisemaks kriminaalmenetluseks tõendeid, tuleb kohtuvälist avaldust pidada tunnistuslikuks. Seevastu kestva ohuolukorra ajal politseiametnikule tehtud kohtuväline avaldus on mittetunnistuslik ning seetõttu kuulduste keelu erandina lubatud.

Magistritöö analüüsiks läbi töötatud rohkem kui 108 kohtulahendist selgus, et Eesti senine kohtupraktika seoses kohtuväliste avalduste tõendina lubatavaks pidamisega on erinev. Kohtulahendites on küll märgitud, et politseiametniku vormikaamera salvestist, häirekeskuse kõne ja lähisuhtevägivalla infolehte peetakse KrMS § 63 lg 1 kohaselt lubatavaks, kuid mitte igast lahendist ei selgu, milliseks tõendiliigiks dokumente ja salvestisi liigitatakse. Isegi, kui tõendiliik on selgelt väljendatud, erinevad kohtute järeldused. Analüüsitud lahenditest selgus, et politseiametniku vormikaamera salvestisel jäädvustatud inimese selgitusi on Tartu ringkonnakohtus hakanud alates 2021. aastast võrdsustama ütlustega. Seetõttu ei ole kohtud kohtuväliseid seletusi tõendamiseseme asjaolude tõendamiseks kasutanud. Lähisuhtevägivalla infolehte puudutavalt muutus aga kohtupraktika 2022. aastal seoses Riigikohtu lahendiga 1-21-5229, peale mida ringkonnakohtud lähisuhtevägivalla infolehele märgitud inimese selgitusi tõendina ei kasutanud. Häirekeskuse kõnes räägitud jutu lubatavaks tõendiks pidamises ei ole kohtud probleemi näinud. Samas selgus, et suuremas osas lahenditest viitasid kohtud üksnes vormikaamera salvestisele, häirekeskuse kõnele ja lähisuhtevägivalla infolehele kui tõendile. Samuti nõustusid ringkonnakohtud maakohu tõendikogumiga kohtuväliseid avaldusi liigitamata ja lubatavusele hinnangut andmata. Märkimisväärsel arvul lahendites kasutati kohtuväliseid avaldusi ka isikulise tõendiallika usaldusväärsuse kontrolliks või kohtus antud ütluste kinnitamiseks.

Kuigi Eesti kriminaalmenetluse reeglid ei reguleeri kohtuväliste avalduste lubatavust otsesõnu, saab olemasolevate KrMS sätete järgi kohtuväliseid avaldusi lubatavaks pidada. Teabekandja olemuse järgi tuleb KrMS § 63 lg 1 tähenduses pidada muuks dokumendiks lähisuhtevägivalla infolehte, seletuskirja ja uurimisasutusele saadetud e-kirja. Politseiametniku vormikaamera salvestis ja häirekeskuse kõne tuleb liigitada KrMS § 63 lg 1 järgi muuks teabetalletuseks. Üksnes KrMS § 63 lg 1 lubatud tõendiliikide alla langemine ei muuda aga kohtuvälist avaldust lubatavaks. Ameerika Ühendriikide süsteemi eeskujul tuleks kohtuvälised avaldused jagada kaheks ning iseseisva tõendina lubatavaks pidada neid kohtuväliseid seletusi, mis on

mittetunnistuslikud. Töö autor järeldas, et magistritöös uuritud kohtuvälistest avaldustest saab häärekeskuse kõne pidada pea alati mittetunnistuslikuks, seevastu lähisuhtevägivalla infolehel on reeglina fikseeritud tunnistuslik kohtuväline seletus. Politseiametniku vormikaamera salvestis võib olenevalt konkreetse juhtumi asjaoludest liigituda nii tunnistuslikuks kui ka mittetunnistuslikuks ning selles osas ühest järeldust teha ei saa. Samuti ei olnud Ameerika Ühendriikide eeskujul võimalik liigitada seletuskirja ja e-kirjavahetust, sest selliste kohtuväliste avalduste osas ülemkohtu seisukoht puudus.

Seetõttu saab tõendamiseseme asjaolude kohta tehtud kohtuvälist avaldust KrMS § 63 lg 1 kohaselt tõendina lubatavaks pidada juhul, kui avaldus liigitub mittetunnistuslikuks. Tunnistuslikud avaldused on võrdustatud ütlustega ning neid saab kasutada KrMS § 63 lg 1 kohaselt tõendina, kui kohtuvälise avalduse saamisel on järgitud KrMS regulatsiooni, sh on tunnistajale tutvustatud õigusi ja kohustusi. Olenemata kohtuvälise avalduse liigitumisest tunnistuslikuks või mittetunnistuslikuks, saab kehtivate KrMS reeglite alusel kohtuväliseid avaldusi kasutada isikulise tõendiallika usaldusvääruse kontrolliks, kui kohtus antud ütlused on vastuolus muu dokumendi või teabetalletusega, mis sisaldab tunnistaja varasemat väidet või kasutada risküsitlemise käigus tõendamiseseme asjaolude meenutamiseks.

Autori hinnangul võiks Eesti seadusandja või Riigikohtu praktika Ameerika Ühendriikide eeskujul sõnastada kohtuvälise avalduse definitsiooni, mille kohaselt peetaks Eesti kriminaalmenetluses *hearsay*-tõendiks inimese kohtuvälist suulist või kirjalikku avaldust tõendamiseseme asjaolude kohta, mida on soov kasutada kriminaalmenetluses tõendina.

Töös esitati teoreetiliste aluste ja kohtupraktika analüüsi tulemusena kaks ettepanekut seadusandjale. Kuivõrd kohtuväliste avalduste tõendina kasutamiseks KrMS regulatsiooni ette ei näe, võiks esiteks täiendada KrMS regulatsiooni KrMS § 66 lg 2¹ sarnase sättega, mis kohalduks dokumentides ja salvestistel jäädvustatud kohtuvälistele seletustele. See seadusemuudatus aitaks tagada, et toimepandud kuriteo tõendamiseks oleks lubatav ja asjakohane tõend olemas ka juhul, kui isikuline tõendiallikas kasutab kohtus õigust ütluste andmisest keelduda või tunnistab, et väidetavalt ei mäleta sündmusest midagi. Teise seadusemuudatusena võiks KrMS § 289 sõnastust muuda selliselt, et kõikidest lõigetest võetakse ära lauseosa „kui need on vastuolus risküsitleluse antud ütlustega”. Selline sõnastuse muudatus võimaldaks isikuliste tõendiallikate ütlusi kinnitada kohtuväliste avaldustega olukorras, kus kohtus risküsitlemise käigus antud ütlused kattuvad kohtueelsete avaldustega.

Töös esitati ka praktilisi võimalusi kohtuväliste avalduste paremaks ja ühetaolisemaks kasutamiseks. Nii leiti töös, et kohtuväliste avalduste lubatavuse üle hinnangu andmiseks piisaks, kui Riigikohus arendaks Ameerika Ühendriikide eeskujul Eesti kohtupraktikat edasi jagades kohtuvälised avaldused tunnustuslikeks ja mittetunnustuslikeks. Selline avalduste eristamine võimaldaks olukorrapõhiselt igat avaldust hinnata ja otsustada, kas ja millises osas saab tõendina kohtuvälist seletust kasutada. Politseiametniku vormikaamera salvestist puudutavalt jagati praktiline soovitus uurimisasutusele. Nimelt olukorras, kus politseiametnik peaks mõistma, et korrakaitseline tegevus on muutunud kriminaalmenetluseks, tuleb kohtuvälise avalduse tegija allutada KrMS regulatsioonile ning tutvustada talle õigusi ja kohustusi. Mitte ainult ei aitaks see tagada üksikisikute kriminaalmenetluslike garantiisid, vaid tagaks ka kriminaalkohtumenetluses lubatavate tõendite olemasolu. Töös esitatud ettepanekud ja soovitused aitaks seega veelgi enam tagada, et kogu kriminaalasjas oluline ja kuriteost tervikpilti andev informatsioon on tõendina kohtus lubatav.

USING OUT-OF-COURT STATEMENTS AS EVIDENCE IN CRIMINAL COURT PROCEEDINGS

Abstract

The main objective of the master's thesis was to find out which out-of-court statements made to investigative authorities are admissible as evidence in Estonian criminal court proceedings. Based on the primary aim of the thesis, there were two secondary objectives: 1) to propose a definition for out-of-court statements, and 2) to classify these statements in a way that allows assessing their admissibility as evidence. To achieve these objectives, the thesis examined out-of-court statements captured in various forms – police officer body camera footage, emergency center phone calls, domestic violence information sheets, explanatory letters, and email communications sent to investigative authorities.

In Estonian criminal court proceedings, the principle of adversariality applies, which means that evidence must be presented during court proceedings and directly examined. If the intention is to use an individual's knowledge as evidence regarding the circumstances of a case, they must be cross-examined in court to ensure oral and direct examination. However, criminal proceedings also rely on various documents and recordings as evidence, which contain information from out-of-court statements. Out-of-court statements, whether oral or written, are primarily obtained outside the criminal proceedings. Even if these statements are given during the criminal process, they are not obtained through formal interrogation and are not consistently documented. Additionally, when using out-of-court statements as evidence, the accused's right to question the witness is not always guaranteed. Consequently, Estonian legal practice has consistently upheld the principle that evidence should be based on direct sources. Oral and written out-of-court statements regarding crucial facts in criminal proceedings are considered hearsay and cannot be used as independent evidence without exception.

The relevance of the thesis topic was evident in the need to use out-of-court statements as evidence in Estonian criminal court proceedings, particularly in situations where information originating from personal sources has been insufficient for establishing the truth. Additionally, this situation arises during cross-examination in court, where the interviewee maliciously claims to have no recollection of an event. In such cases, out-of-court statements could serve as a means to present previously unshared information to the court, which has been recorded in documentary evidence or recordings.

The method employed for writing the master's thesis was legal dogmatic. Estonian rules of evidence were compared with viewpoints expressed in American legal practice and jurisprudence. This comparison was made because the concept of hearsay as evidence has evolved from the common law system, and principles regarding hearsay have been established in U.S. law. Given that U.S. law strictly adheres to ensuring the confrontation rights of the accused, while also regulating the admissibility of hearsay evidence, the thesis sought criteria for considering out-of-court statements as admissible evidence in Estonia based on U.S. law and court practice. The thesis analysed Estonia's existing court practice regarding the admissibility of out-of-court statements. It provided a concise overview of how out-of-court statements captured in police officer body camera footage, emergency center phone calls, and domestic violence information sheets have been classified and used as evidence in Estonian courts. Furthermore, the thesis evaluated the viewpoints emerging from Estonian court practice in comparison to those in U.S. law and jurisprudence. Through this comparative analysis, it identified how, within the existing rules of criminal procedure in Estonia, out-of-court statements can be utilized as evidence and proposed legislative amendments.

The use of hearsay as evidence must be in accordance with legal principles and criminal procedure, as using hearsay as evidence does not guarantee the accused's right to confrontation. This is because, in most cases, it is not possible to cross-examine the declarant regarding the statement made during a court hearing. The Federal Rules of Evidence in the United States provide a relatively detailed list of exceptions under which hearsay is admissible as evidence. However, merely falling under an exception is not sufficient for the admissibility of hearsay. Therefore, the U.S. Supreme Court, in the case of *Crawford v. Washington*, distinguished between testimonial statements and nontestimonial statements in court proceedings. In the U.S. criminal justice system, distinguishing between out-of-court statements is crucial because only testimonial out-of-court statements violate the accused's right to confrontation. Upon reviewing U.S. law and jurisprudence, it became evident that the *Davis v. Washington* decision formulated the primary purpose test, which determines whether an out-of-court statements made to law enforcement officers is testimonial. According to the primary purpose test, when evaluating the admissibility of a statement, it must be determined whether it was made during an ongoing emergency situation or not. If objective circumstances indicate that law enforcement officers asked questions with the purpose of gathering evidence for later criminal proceedings, the out-of-court statements should be considered testimonial. Conversely, an out-of-court statements made to a law enforcement officer during a continuing emergency situation is nontestimonial and therefore falls within the exception to the hearsay rule.

The master's thesis analysed more than 108 court decisions, revealing that Estonia's existing judicial practice regarding the admissibility of out-of-court statements as evidence varies. While court decisions have acknowledged that police body camera footage, emergency call recordings, and domestic violence information sheets are admissible under § 63(1) of the Estonian Code of Criminal Procedure (KrMS), not every ruling specifies the exact evidentiary category to which these documents and recordings belong. Furthermore, even when the evidentiary type is clearly expressed, courts' conclusions vary significantly. From the analysed decisions, it became evident that statements captured on police body camera footage have been increasingly equated with testimonies since 2021. Consequently, courts have refrained from using out-of-court statements to prove the circumstances of a case. Regarding domestic violence information sheets, the legal landscape changed in 2022 due to the Estonian Supreme Court's decision in case 1-21-5229. Following this ruling, regional courts no longer considered explanations provided by individuals listed on domestic violence information sheets as evidence. As for emergency call recordings, courts have not identified any issues with their admissibility. However, in most cases, courts primarily referred to body camera footage, emergency call recordings, and domestic violence information sheets as evidence. Additionally, district courts accepted out-of-court statements without classifying them or providing an assessment of their admissibility. Notably, out-of-court statements were also used to verify the credibility of individual sources of evidence or to corroborate testimonies given in court.

While the rules of Estonian criminal procedure do not explicitly regulate the admissibility of out-of-court statements, existing provisions in the KrMS allow for the admissibility of such statements. Based on the nature of the information carrier, KrMS § 63(1) designates domestic violence information sheets, explanatory letters, and e-mails sent to investigative authorities as other documents. Police body camera footage and emergency call recordings fall under the category of other data recording according to KrMS § 63(1). However, merely falling within the permissible types of evidence outlined in KrMS § 63(1) does not automatically render an out-of-court statements admissible. Following the example of the United States system, out-of-court statements should be divided into two categories, and only those that are nontestimonial should be considered as independent evidence. The author of the thesis concluded that, based on the analysed out-of-court statements, emergency call recordings are almost always considered nontestimonial, whereas domestic violence information sheets typically contain testimonial out-of-court statements. As for police body camera footage, its classification as testimonial or nontestimonial depends on the specific circumstances of each case, and no definitive conclusion can be drawn. Additionally, following the U.S. model, it was not possible

to categorize explanatory letters and e-mail exchanges due to the absence of a clear stance from the highest court.

Therefore, according to § 63 (1) of the KrMS, out-of-court statements regarding the circumstances of the case can be considered admissible evidence if the statement is classified as non-testimonial. Testimonial statements are equated with oral testimony and can be used as evidence under § 63 (1) of the KrMS if the regulations governing the receipt of out-of-court statements have been followed, including informing the witness of their rights and obligations. Regardless of whether an out-of-court statements is classified as testimonial or non-testimonial, current KrMS rules allow out-of-court statements to be used to verify the credibility of a personal source of evidence, especially when the statements made in court conflict with other documents or data recordings that contain earlier statements of the witness, or during cross-examination to recall the circumstances of the evidence.

The author suggests that, following the example of the United States, Estonian legislators or the Supreme Court could define out-of-court statements in criminal proceedings. This definition would consider hearsay evidence as an individual's out-of-court oral or written statement about the circumstances of the case, which is intended to be used as evidence in criminal proceedings.

Based on the analysis of theoretical foundations and case law, two proposals were presented to the legislator. Since the KrMS does not specifically address the use of out-of-court statements as evidence, the first proposal suggests amending the KrMS regulations with a provision like § 66 (2¹) of the KrMS. This provision would apply to out-of-court statements captured in documents and recordings. Such an amendment would ensure that admissible and relevant evidence exists for proving a committed crime, even when a personal source of evidence exercises the right to refuse testimony or claims not to remember the events in question. As a second amendment, the wording of § 289 of the KrMS could be modified to remove the phrase "if such statements contradict the testimony given at the examination." This change would allow out-of-court statements from personal sources to corroborate court testimony in situations where the statements given in court align with pre-trial declarations.

In the thesis, practical approaches were also presented for improving and standardizing the use of out-of-court statements. It was found that to assess the admissibility of out-of-court statements, it would suffice for the Supreme Court to further develop Estonian judicial practice by categorizing out-of-court statements as either testimonial or non-testimonial, following the

example set by the United States. Such differentiation of statements would allow for a case-by-case evaluation of each statement and a determination of whether and to what extent an out-of-court statement can be used as evidence. Regarding the recording from a police officer's body-worn camera, practical recommendations were shared with investigative authorities. Specifically, in situations where a police officer should recognize that law enforcement activities have transitioned into a criminal investigation, the individual making the out-of-court statement should be subject to the KrMS regulations, and their rights and obligations should be explained to them. Not only would this help ensure the procedural guarantees of individuals, but it would also secure admissible and relevant evidence in criminal court proceedings. The proposals and recommendations put forth in the work would thus further enhance the availability of permissible and relevant evidence for proving charges, enabling the court to make informed decisions.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Andmekaitse Inspeksioon. Juhend kaamerate kasutamise kohta. Juhend on kehtestatud isikuandmete kaitse seaduse § 56 lg 2 punkti 1 alusel. Arvutivõrgus: https://www.aki.ee/sites/default/files/dokumendid/kaamerate_juhend_10.11.2021.pdf (25.01.2024).
2. Chang, M.W. A Historical Study on Evidential Hearsay and the Confrontation Clause of the United States. – *Tilberg Foreign Law Review*, vol. 13, no. 1, 2006–2007.
3. Herrmann, F. R., Speer, B. M. Facing the Accuser: Ancient and Medieval Precursors of the Confrontation Clause. – *Virginia Journal of International Law*, vol 34, no 3, 1994.
4. Kangur, A. Can rules of criminal evidence be devised that would be uniform across jurisdictions? PhD thesis. University of Glasgow 2015.
5. Kangur, A. Millal saab isiku kohtust väljaspool tehtud avaldus olla tõendiks kohtumenetluses? – *Juridica* 2008/I.
6. Kergandberg, E., Pikamäe, P. Kriminaalmenetluse seadustik. Komm vlj. Tallinn: Juura 2012.
7. Lõhmus, U. Põhiõigused kriminaalmenetluses. Kolmas, täiendatud ja ümbertöötatud väljaanne. Tallinn: Juura 2019.
8. Lõhmus, U. Tõendi lubatavus ja välistamine kriminaalmenetluses. Kui loogiline on Eesti tõendamissüsteem? – *Juridica* 2014/IX.
9. O'Connor, E. The Right to Confrontation, Hearsay, and the European Court of Human Rights. – *University College Dublin Law Review*, vol 14, 2014.
10. Sellers, J. L. No Witness – No Admission: The Tale of Testimonial Statements and *Melendez-Diaz v. Massachusetts*. – *Mercer Law Review*, vol 61, no 2, 2010.
11. Sepp, H. Varasemad teistsugused ütlused tõendina võistlevas menetluses. Kriminaalmenetluse seadustiku, *common law* ja Strasbourgi kohtu praktika võrdlus. – *Juridica* 2011/VIII.
12. Sheehy, J., Piel, J. Nontestimonial Statements. – *Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law Online*, vol 51, issue 1, 2023.
13. Sloss, M. *Ohio v. Clark*: Testimonial Statements under the Confrontation Clause. – *Duke Journal of Constitutional Law and Public Policy Sidebar*, vol 10, 2014–2015.
14. Taylor, D. H. Hearsay and the Right of Confrontation in American Trials by Jury. – *Chosun Law Journal*, vol 18, 2011.
15. Uus Testament. Apostlite Tegude raamat.

16. Wigmore, J. H. History of the Hearsay Rule. – Harvard Law Review, vol 17, no 7, 1903–1904.

KASUTATUD ÕIGUSAKTID

Eesti õigusaktid

17. Euroopa Inimõiguste ja Põhivabaduste kaitse konventsioon. – RT II 2010, 14, 54.
18. Kriminaalmenetluse seadustik. – RT I, 11.03.2023, 26.
19. Kohtute seadus. – RT I, 04.01.2024, 4.

Välisriigi õigusaktid

20. Constitution of the United States. Sixth Amendment. Arvutivõrgus: [U.S. Constitution - Sixth Amendment | Resources | Constitution Annotated | Congress.gov | Library of Congress](#) (25.03.2024).
21. Federal Rules of Evidence. 2024 Edition. Arvutivõrgus: <https://www.rulesofevidence.org/fre/> (08.04.2024).

KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA

Riigikohus

22. RKKKm 1-22-510.
23. RKKKo 1-18-1247.
24. RKKKo 1-19-8007.
25. RKKKo 1-20-2143.
26. RKKKo 1-21-1421.
27. RKKKo 1-21-3307.
28. RKKKo 1-21-5229.
29. RKKKo 3-1-1-100-07.
30. RKKKo 3-1-1-101-16.
31. RKKKo 3-1-1-116-10.
32. RKKKo 3-1-1-117-13.
33. RKKKo 3-1-1-127-06.
34. RKKKo 3-1-1-21-09.

35. RKKKo 3-1-1-31-11.
36. RKKKo 3-1-1-33-11.
37. RKKKo 3-1-1-46-10.
38. RKKKo 3-1-1-5-09.
39. RKKKo 3-1-1-52-09.
40. RKKKo 3-1-1-57-07.
41. RKKKo 3-1-1-67-10.
42. RKKKo 3-1-1-73-15.
43. RKKKo 3-1-1-83-15.
44. RKKKo 3-1-1-86-06.
45. RKKKo 3-1-1-89-12.
46. RKKKo 3-1-1-96-11.
47. RKKKo 3-1-1-98-07.
48. RKKKo 3-11-113-06.
49. RKÜKo 1-17-2359.

Ringkonnakohus

50. TlnRnKo 01.10.2023, 1-22-4186.
51. TlnRnKo 05.09.2019, 1-18-2693.
52. TlnRnKo 06.05.2021, 1-19-9188.
53. TlnRnKo 07.10.2014, 1-13-6957.
54. TlnRnKo 08.06.2020, 1-19-8577.
55. TlnRnKo 12.01.2022, 1-21-4790.
56. TlnRnKo 12.04.2023, 1-22-3644.
57. TlnRnKo 13.03.2018, 1-17-11002.
58. TlnRnKo 13.04.2022, 1-21-5229.
59. TlnRnKo 14.05.2020, 1-19-4760.
60. TlnRnKo 15.12.2021, 1-20-2143.
61. TlnRnKo 15.12.2022, 1-21-8902.
62. TlnRnKo 17.10.2023, 1-23-227.
63. TlnRnKo 17.10.2023, 1-23-2547.
64. TlnRnKo 19.06.2023, 1-21-8140.
65. TlnRnKo 21.04.2021, 1-20-6704.
66. TlnRnKo 23.04.2019, 1-18-10314.
67. TlnRnKo 25.03.2022, 1-21-3307.

68. TlnRnKo 25.08.2023, 1-22-3401.
69. TlnRnKo 26.02.2020, 1-19-5662.
70. TlnRnKo 27.07.2022, 1-21-6014.
71. TlnRnKo 30.08.2021, 1-21-2201.
72. TlnRnKo 30.09.2020, 1-20-2139.
73. TrtRnKm 17.04.2020, 1-19-7689.
74. TrtRnKo 03.10.2016, 1-15-10622.
75. TrtRnKo 05.12.2023, 1-21-6330.
76. TrtRnKo 06.06.2022, 1-22-297.
77. TrtRnKo 10.02.2021, 1-20-4416.
78. TrtRnKo 11.06.2019, 1-18-10023.
79. TrtRnKo 11.10.2021, 1-20-8134.
80. TrtRnKo 11.11.2020, 1-20-2631.
81. TrtRnKo 12.06.2018, 1-17-7342.
82. TrtRnKo 12.12.2022, 1-21-6873.
83. TrtRnKo 13.09.2022, 1-22-875.
84. TrtRnKo 14.12.2017, 1-17-1456.
85. TrtRnKo 15.02.2023, 1-22-6479.
86. TrtRnKo 15.11.2023, 1-22-534.
87. TrtRnKo 16.02.2023, 1-22-1785.
88. TrtRnKo 16.08.2023, 1-22-5246.
89. TrtRnKo 16.09.2022, 1-22-822.
90. TrtRnKo 17.06.2021, 1-21-122.
91. TrtRnKo 17.08.2021, 1-19-9436.
92. TrtRnKo 17.08.2021, 1-21-1740.
93. TrtRnKo 17.12.2019, 1-19-1764.
94. TrtRnKo 19.04.2018, 1-18-107.
95. TrtRnKo 20.01.2020, 1-19-7234.
96. TrtRnKo 20.02.2023, 1-22-3832.
97. TrtRnKo 20.09.2022, 1-22-882.
98. TrtRnKo 21.09.2022, 1-22-1809.
99. TrtRnKo 22.02.2023, 1-22-2746.
100. TrtRnKo 22.09.2022, 1-22-797.
101. TrtRnKo 23.03.2018, 1-17-7051.
102. TrtRnKo 23.04.2018, 1-16-6982.

103. TrtRnKo 23.09.2015, 1-15-959.
104. TrtRnKo 23.09.2019, 1-18-7844.
105. TrtRnKo 24.05.2023, 1-22-7641.
106. TrtRnKo 25.01.2021, 1-19-10088.
107. TrtRnKo 26.05.2023, 1-21-8034.
108. TrtRnKo 26.09.2019, 1-19-4534.
109. TrtRnKo 27.01.2023, 1-22-510.
110. TrtRnKo 28.09.2021, 1-20-9571.
111. TrtRnKo 29.01.2021, 1-19-9457.
112. TrtRnKo 29.03.2022, 1-21-6627.
113. TrtRnKo 30.04.2020, 1-18-10464.
114. TrtRnKo 30.11.2020, 1-19-7953.

Euroopa Inimõiguste Kohus

115. EIKo 19187/91, *Saunders vs. the United Kingdom*.
116. EIKo 54810/00, *Jalloh vs. Germany*.

Ameerika Ühendriikide ülemkohus

117. *California v. Green*, 399 U.S. 149 (1970).
118. *Crawford v. Washington*, 541 U.S. 36 (2004).
119. *Davis v. Washington*, 547 U.S. 813 (2006).
120. *Michigan v. Bryant*, 562 U.S. 344 (2011).
121. *Ohio v. Roberts*, 448 U.S. 56 (1980).
122. *State v. Burke*, 478 P.3d 1096 (Wash 2021).